

SUUDİ ARABİSTAN

PAZAR BİLGİLERİ

T.C.
Ticaret Bakanlığı
Uluslararası Anlaşmalar ve Avrupa Birliği
Genel Müdürlüğü

İçindekiler

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI	3
2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ	11
3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER	15
4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER.....	26
5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER	28

1. DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE UYGULAMALARI

Dış Ticaret Politikası

Suudi Arabistan (SA); DTÖ üyesi bir ÷lke olarak serbest dış ticaret rejimi uygulamaktadır. İthalat rejimi çerçevesinde birçok ürünün serbest şekilde ithalatı mümkün iken bazı ürünlerin ithalatı yasak, bazı ürünlerin ithalatı ise ilgili kurumlardan alınacak izinler çerçevesinde mümkündür.

Ülkede ithalat işlemleri ağırlıklı olarak dijital sistemler üzerinden yapılmaktadır.

Bazı ürünlerin ithalatında ise ilgili kurumlardan ön izin alınması veya kayıt işlemlerinin yaptırılması gerekmektedir.

Örneğin gıda, ilaç ve tıbbi cihazlar için ilgili kurum olan Suudi Gıda İlaç Kurumu (Saudi Food and Drug Authority-SFDA- www.sfda.gov.sa) yetkilidir.

Bu ürünlerin Suudi Arabistan'a ihracatı için bazı kayıt ve izin prosedürlerinin yerine getirilmesi gerekmektedir.

Tüm ürünler için gerekli izin prosedürleri ve gümrük vergisi gibi bilgilere ise aşağıdaki bağlantıda ürün GTİP numarasının ilk 4 hanesi girilerek ulaşılabilir.

<https://eservices.zatca.gov.sa/sites/sc/en/tariff/Pages/TariffPages/TariffSearch.aspx>

Teknik regülasyona tabii ürünler ile ilgili bilgi ve talep edilen belgelere aşağıdaki bağlantıdan ürün GTİP numarası girilerek ulaşılabilir.

<https://saber.sa/home/hscodes>

SA'da piyasaya sürülecek gıda, kozmetik, ilaç ve tıbbi cihaz dışında kalan ve tüketiciler tarafından kullanılacak tüm ürünler için SABER kaydı gerekmektedir. Bu uygulama yerli ve ithal ürünler için benzer şekilde uygulanmaktadır. SABER kaydı ithalatçı ve yerli satıcıların bir yükümlülüğüdür. Genellikle ithalatçıların gümrükçüleri tarafından gereken işlemler yapılmaktadır. Ancak, teknik regülasyona tabi ürünler için uygunluk değerlendirme kuruluşundan standartlara uygunluk belgesi alınması gerekmektedir. Standartlara uygunluk belgesi uygunluk değerlendirme kuruluşları tarafından doğrudan SABER sistemine yüklenmektedir. Ürünlerin hangi regülasyona tabi olduğunu öğrendikten sonra teknik regülasyon adını kullanarak hangi kuruluşlardan standart belgesi alınabileceği öğrenilebilir.

SA'da piyasaya sunulacak ürünlerde aranan standartları belirleyen ve bunların kontrolünü sağlayan Suudi Arabistan Standartlar Kurumu (SASO)'nun internet sayfasına da aşağıdaki adresten erişilmesi mümkündür. <http://www.saso.gov.sa/en/pages/default.aspx>

İthalatçı firmaların, sevkiyatın giriş limanına varışından en az 48 saat önce gerekli belgeleri Fasah platformu aracılığıyla ibraz ederek gümrük beyannamesi formunu doldurması gerekmektedir.

<https://www.fasah.sa/trade/home/en/index.html> internet sayfasından yapılacak işlem sonrasında, ithalatçının gümrük beyannamesi formu doldurulur doldurmaz takip etmesine ve anında bildirim almasına olanak tanınır.

Ülkenin dış ticaret rejimi ve mevzuatı kapsamındaki önde gelen kuruluşları, Zakat, Tax and Customs Authority (ZATCA) – Gümrük, vergi ve ithalat denetimleri; Ministry of Commerce – Ticari kayıt ve iç piyasa düzenlemeleri; Saudi Standards, Metrology and Quality Organization (SASO) – Teknik standartlar ve uygunluk; Saudi Food and Drug Authority (SFDA) – Gıda, ilaç, kozmetik, tıbbi ürünler olarak sayılabilir.

SA’da ithalatçı olabilmek için; Suudi Arabistan’da Commercial Registration (CR) sahibi olmak; ilgili faaliyet kodunun ticari sicilde yer alması ve gerekli sektör lisanslarını almak (örneğin gıda için SFDA kaydı) gerekmektedir. Yabancı firmalar ise, genellikle Suudi distribütör aracılığıyla veya MISA lisanslı yerel şirket kurarak ithalat yapabilmektedir.

Ülkede transit ticaret serbesttir ve re-export (yeniden ihracat) yaygındır (özellikle Cidde ve Dammam limanları).

Ülkede, döviz transferi serbesttir, kâr transferinde kısıtlama yoktur ve bankacılık sistemi SWIFT üzerinden çalışabilmektedir.

Gümrük Tarifeleri

SA; Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi (KİK) Gümrük Birliği’nin üyesi olarak KİK dışı ülkelerden ithal edilen çoğu ürün için %5 oranında ortak gümrük tarifelerini uygulamaktadır. Ancak, yerli ürünlerle rekabet eden ithal ürünler için gümrük vergileri son dönemde yükseltilmiştir. Sektörlere göre değişmekle birlikte %25’e kadar ulaşan oranlarda gümrük vergisi uygulanan ürünler bulunmaktadır.

Bu vergi artışının uygulandığı ürün kategorileri arasında süt ürünleri, gıda maddeleri, kimyasal ürünler, plastikler, kauçuk ve türevleri, kağıttan yapılmış ürünler, tekstil, çelik, cam, alüminyum, makineler ve ekipmanları bulunmaktadır. Bu kapsamda Suudi Arabistan uygulanan gümrük vergilerinde diğer konsey üyelerinden ayrılmaktadır.

Uygulanmakta olan güncel gümrük vergilerini aşağıda yer alan link üzerinden kelime ve GTİP kodu kullanarak sorgulamak mümkündür.

<https://eservices.zatca.gov.sa/sites/sc/en/tariff/Pages/TariffPages/TariffSearch.aspx>

Ülkede, bazı ürünlerde %0 (temel gıda, hammaddeler), hassas ürünlerde %15–25 ve üzeri (yerli üretimi koruma amacıyla) vergi uygulanmakta ve vergi; %15 KDV (VAT) – CIF bedel + gümrük vergisi üzerinden hesaplanmaktadır.

Ülkede ayrıca, Seçici Vergi (Excise) – Tütün, enerji içecekleri vb. de bulunmaktadır.

İç Vergiler

2018 yılı başından itibaren ülkede KDV uygulaması devreye girmiş olup standart KDV oranı 2020 Temmuz ayından itibaren %15 olarak uygulanmaktadır. (%5'ten yükseltilmiştir.)

Öte yandan tütün ve tütün ürünlerinde %100; gazlı içeceklerde %50; enerji içeceklerinde %100; tatlandırılmış içecekler %50; elektronik sigaralar ve kartuşları %100 özel tüketim vergisi alınmaktadır.

Ülkede gelir vergisi bulunmamaktadır.

Ülkede, yabancı yatırımcılar %20 kurumlar vergisine tabii iken, yerli yatırımcı ve iş sahiplerinin varlıklar üzerinden %2,5 oranında zekât ödemektedir.

Suudi veya KİK ülkesi vatandaşı olmayanların SA'da kurdukları kalıcı şirketler aşağıda belirtilen üç koşuldan ikisini taşımaları halinde zekâta tabii olmaktadır.

- Yönetim kurulu, şirket politikalarını belirledikleri düzenli toplantılarını SA'da gerçekleştiriyorsa (fiziksel olarak veya elektronik ortamda)
- Yönetime ilişkin kararları SA'da alınıyorsa
- Söz konusu şirket gelirlerinin %50'den fazlasını SA'da kazanıyorsa

Yerleşik bir şirkette ait hisselerin yerleşik olmayan bir hissedar tarafından elden çıkarılmasına %20 sermaye kazancı vergisi uygulanmaktadır.

SA'da stopaj vergisi (withholding tax) yurtdışına yapılan bazı ödemelerde uygulanmaktadır.

Ülkede son dönemde gayrimenkul piyasasının düzenlenmesi çalışmaları kapsamında KDV yerine satış bedeli üzerinden hesaplanan %5 oranında gayrimenkul işlem vergisi (RETT) uygulanmaktadır.

Ayrıca, sosyal güvenlik primleri (GOSI) uygulanmakta olup Suudi çalışan için işveren payı %12, çalışan %10, yabancı çalışan için ise işveren payı %2 (iş kazası) oranında vergilendirilir.

Ürün Standartları ile ilgili Uygulamalar

Yukarıdaki dış ticaret rejimi bölümünde de özet olarak bahsedilen ürün standartları ile ilgili olarak aşağıda daha detaylı bilgiler mevcuttur.

SA'da piyasaya sürülecek gıda, kozmetik, ilaç ve tıbbi cihaz dışında kalan ve tüketiciler tarafından kullanılacak tüm ürünler için SABER isimli piyasa takip sistemine ürün kaydı yapılması gerekmektedir. Bu uygulama yerli ve ithal ürünler için benzer şekilde uygulanmaktadır. SABER kaydı ithalatçı ve yerli satıcıların bir yükümlülüğüdür. Genellikle ithalatçıların gümrükçüleri tarafından gereken işlemler yapılmaktadır.

Ancak, ihracatçılar tarafından SA'da teknik regülasyona tabi ürünler için akredite uygunluk değerlendirme kuruluşundan standartlara uygunluk belgesi alınması gerekmektedir.

Standartlara uygunluk belgesi uygunluk değerlendirme kuruluşları tarafından doğrudan SABER sistemine yüklenmektedir.

Bir proje kapsamında ithal edilen, ülke içerisinde perakende ya da toptan satışı yapılmayacak olan ürünler için uygunluk belgesi olmadan SABER kaydı yapılabilmektedir. Proje kapsamında kullanılmak üzere ürün ihracatı yapan şirketlerimizin, müşterileri ile uygunluk belgesi gerekliliği konusunda görüşmeleri tavsiye edilmektedir.

İhraç edilecek ürünlerin tabi olduğu teknik reglasyonlarda <https://saber.sa/home/hscodes> adresinden 6'lı GTP kodu kullanarak erişilebilmektedir. rnlerin hangi regülasyona tabi olduğunu öğrendikten sonra <https://saber.sa/home/CBOrganizations> adresinden teknik regülasyon adını kullanarak hangi kuruluşlardan standart belgesi alınabileceği öğrenilebilmektedir.

GSO, SASO standartları ve SFDA düzenlemelerine göre denetimler temel olarak ithalat aşamasında yapılmakla beraber, ürün iç piyasada iken de denetimler yapılabilmektedir.

Gıda, ilaç, kozmetik ve tıbbi cihaz ürün gruplarında denetim SFDA tarafından; Tarım rnlerinde Tarım Bakanlığı; ham petrol ve yakıtlarda Petrol ve Mineral kaynaklar Bakanlığı; kitap, dergi, yayın gibi ürün gruplarında Enformasyon Bakanlığı; telekomünikasyon ve bilgi teknolojileri ürün ve hizmetlerinde İletişim ve Bilgi Teknoloji Komisyonu; silah, cephane, kimyasal maddeler ve askeri ekipman gibi ürün gruplarında İçişleri Bakanlığı tarafından denetim yapılmaktadır. Yukarıda yer alan ürün grupları dışında yer alan rnler SASO tarafından gümrük yetkilileri ile birlikte yapılmaktadır.

Ülkenin standart ve teknik düzenleme uygulamaları genel hatlarıyla KİK Standartlarına uygun olarak belirlenmektedir.

Diğer kurumların mevzuatına tabii olan aşağıda listelenen ürünler ise bu uygulamanın dışındadır.

- Medikal ve Sağlıkla ilgili rnler
- Grsel ve işitsel medya
- Geçici ithalata konu rnler
- Gıda rnleri
- Savunma sanayi rnleri
- Kişisel eşyalar

SA'da ürünler standart ve teknik düzenlemeler çerçevesinde üç ana grup altında değerlendirilmektedir. Yüksek riskli ürünler (gaz yakan cihazlar, inşaat demiri vb.), orta riskli ürünler (tekstil, alüminyum levha vb.) ve düşük riskli ürünler olarak sınıflandırılmaktadır.

Yüksek riskli ürünler için Quality Mark almak zorunludur, bu belge diğer ürünler içinde alınabilmekte olup, daha pahalı ve kapsamlı olduğundan ancak zorunlu olmadığından genellikle tercih edilmemektedir. Orta ve düşük riskli ürünlerde ise, ürünler için teknik düzenleme olması halinde, ürün uygunluk belgesi düzenlenmelidir (COC-Product Certificate of Conformity).

Diğer taraftan teknik regülasyona tabii bazı ürünler için ayrı belgeler alınması da söz konusu olabilmektedir. Örneğin; Ev elektronik ürünlerinde GMark (Gulf Mark), enerji verimliliği (IECEE) vb.

Yukarıda ifade edildiği üzere, ihracatçılar üretim (PCOC) veya sevk öncesinde (SCOC) aşamasında, akredite kuruluşa (TSE, Intertek, SGS, TUV vb.) veya akredite olan Laboratuvarlardan birine başvurularak, ürünlerin test ettirir ve/veya uygunluk belgesi işlemlerini başlatılması gerekmektedir. Ürünler ilgili standart veya teknik düzenleme çerçevesinde testlere tabii tutulur ve üretim aşamasında bir inceleme yapılır. Gerekli belgeler kontrol edildikten sonra belli bir süre geçerli olan uygunluk belgesi verilir.

Yukarıda ifade edilen belgelerin önemli bir kısmı diğer kuruluşların yanında TSE'den de alınabilmektedir. Bu belgeyi Türkiye'de TSE'nin Gebze Kalite Kampüsünde yer alan, Uluslararası Gözetim Müdürlüğü vermektedir (ilgili birimin telefonu +90 262-7231313). İlgili kurum elektronik ağ sayfası: www.saso.gov.sa

Test Etme, Muayene ve Belgelendirme

Suudi Standart, Metroloji ve Kalite Organizasyonu (SASO) bu konudaki ana birimdir.

G İşareti (G Mark); Bahreyn, Kuveyt, Umman, Katar, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Yemen'in oluşturduğu Körfez Arap Ülkeleri İşbirliği Konseyi (Gulf Cooperation Council - GCC) ülkelerine ihraç edilecek alçak gerilim ve oyuncak ürünleri için ilgili yönetmeliklerin gerekliliklerine uygunluğunu göstermekte olup, uygunluğu tescil edilmiş ithal ürünlere bu işaretin ilştirilmesi zorunludur.

Kalite İşareti (QM-QMark); Suudi Arabistan tarafında gerçekleşen mevzuat değişikliği kapsamında "Suudi Kalite İşaretini" vermek üzere Kısmi Yetkilendirme Anlaşması, TSE ile SASO arasında 7 Haziran 2017 tarihinde imzalanmıştır. Söz konusu anlaşma ile TSE, ülkemiz firmalarının Suudi Arabistan'a gerçekleştirecekleri ihracatta teknik engeller ile karşılaşmaması için SASO tarafından yetkilendirilmiş kuruluş olarak firmalarımızın taleplerini almaya başlamıştır.

Enerji Verimliliği Sertifikası; 2016 yılı başında Türk Standartları Enstitüsü Deney ve Kalibrasyon Merkezi Başkanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren Enerji Verimliliği İhtisas Laboratuvarları, Suudi Arabistan Standart Kuruluşu (SASO) tarafından SL&S (Saudi Label and Standards) çerçevesinde Onaylanmış Laboratuvar olarak atanmıştır. Soğutucular, çamaşır makineleri, elektrik motorları, aydınlatma ürünleri TSE Gebze Kalite Kampüsünde; klimalar ise TSE Tuzla Kampüsünde bulunan laboratuvarlarda test edilmektedir.

Tüm bunlarla birlikte, gıda ve tarım ürünleri, ilaç ve tıbbi cihazlar ile kozmetik ürünleri için SFDA'den onay alınması gerekmektedir.

Helal Belgesi: Suudi Arabistan'a ihraç edilecek büyük baş, küçük baş, kanatlı ve diğer kümes hayvanları eti; et ürünleri, içeriğinde et ürünleri bulunan kompozit gıda ürünleri (pizza, börek, sığır jelatini içeren ürünler vb.) ve paketinde helal logosu veya kelimesi olan ürünler için İslami kurallara uygun olarak üretildiğini gösteren bir Helal sertifikasının eşlik etmesi gerekmektedir.

İbraz edilecek helal sertifikalarının Suudi İlaç ve Gıda İdaresi (SFDA) tarafından tanınan bir helal belgelendirme kuruluşundan alınmış olması gerekmektedir. SMIIC standartları kapsamında düzenlenmiş olan helal sertifikaları SA'da kabul edilmemektedir. Helal belgelerinin Körfez Standartlar Kurumu'nun (GSO) SFDA.FD/GSO 2055-1 ve SFDA.FD/GSO 993 standartları kapsamında sadece SFDA tarafından tanınan helal belgelendirme kuruluşundan alınması gerekmektedir. SA'da geçerli helal belgelerinin alınabileceği kuruluşların listesi güncel şekilde <https://sfda.gov.sa/> adresinde yayınlanmaktadır.

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Suudi Arabistan'a gönderilecek malların iklim koşulları nedeniyle; toza, aşırı ısıya ve yüksek neme dayanacak şekilde paketlenmesi önerilmektedir.

Genel olarak, ürünün Suudi Arabistan'a özgü SASO standardı veya SASO tarafından benimsenen bir standardı varsa, etiketlemenin bu standartlara göre yapılması gerekmektedir.

Ürünün geçerli bir SASO standardı yoksa ancak geçerli bir Bölgesel/Uluslararası Standardı varsa (örneğin, IEC/ISO/GSO/EN/ASTM), etiketleme gereksinimleri geçerli Bölgesel/Uluslararası Standart uyarınca olmalıdır. Ürünün uygulanabilir özel bir standardı olmadığı veya işaretleme dilinin ürünün geçerli standardında belirtilmediği diğer durumlarda ise etiketleme Arapça veya İngilizce olabilir.

Öte yandan, uyarı ve güvenlik talimatları ile ilgili tüm işaretler Arapça veya Arapça ve İngilizce olmalıdır. Kullanım kılavuzları veya broşürler Arapça veya hem Arapça hem de İngilizce olmalıdır. Ülkeye ihraç edilecek ürünlerin üzerinde, hangi ülke menşeli olduğunu gösteren, Arapça veya İngilizce çıkmayacak ve zarar görmeyecek şekilde görünür bir yerde etiket olmalıdır. Çift menşe işaretlemesi, örneğin: "Designed in AAA, Made in BBB" ya da "Assembled in AAA, Made in BBB" ya da "Engineered in AAA, Made in BBB" gibi farklı menşe ülkelerini ifade eden ibareler kabul edilmemektedir.

Gıda ürünlerinin etiketlerinde besin değerlerinin, ürün içeriğinin, üretim ve son kullanma tarihinin yer alması gerekmektedir. Daha detaylı bilgi için SFDA regülasyonlarının incelenmesi tavsiye edilmektedir.

Öte yandan, 2020 yılı başından itibaren tüm ürünler için barkod zorunluluğu getirilmiştir. Amacı ürünlerin geçmişlerinin takip edilebilmesi olarak ifade edilen barkodların GTİP bazında değil farklı özellikteki ürünler için ayrı ayrı olması gerekmektedir. Bu çerçevede barkod uygulamasında firmalarımızın halihazırda GS1 sistemine uygun aldıkları barkodlar geçerli olurken, diğer barkod türlerinin kabul edilmeyeceği anlaşılmaktadır. Her üretici/ihracatçı kendi ülkesindeki GS1 kuruluşundan barkodlarını temin edebilir. <https://www.gs1tr.org/>

Diğer taraftan, ürüne göre değişen şekilde ürün üzerindeki etiketlerde yer alması gereken hususlar ayrıca belirtilmektedir.

Öte yandan, yine bazı ürün gruplarına dönük ayrı etiket zorunlulukları da bulunabilmektedir. İlgili elektronik ağ sayfaları:

www.saso.gov.sa / www.sfda.gov.sa / www.saber.sa

Teknik Engeller

SABER sistemi uygunluk değerlendirme süreçleri kapsamında yerine getirilmesi zorunlu işlemlerin hızlı ve etkin bir şekilde yerine getirilmesini sağlamıştır. Uygulamanın kullanılmaya başladığı ilk dönemde bazı aksaklıklar yaşanmış olsa da mevcut dönemde iyi çalışan bir sistem olduğu değerlendirilmektedir.

Öte yandan, son dönemde teknik regülasyona tabi olmayan düzenlenmemiş alanlarda yeni teknik regülasyonlar yayınlanmakta ya da mevcut regülasyonlar revize edilmektedir. İhracatçılarımızın düzenli aralıklarla www.saber.sa internet sayfası üzerinden yeni regülasyonları takip etmelerinde fayda görülmektedir.

Ayrıca, Suudi ithalatçıların nadiren SABER kaydı işlemlerinin, ihracatçı firmalarımız tarafından yürütülmesini talep ettiğine dair bilgiler de alınmaktadır. SABER kaydı esasen Suudi ithalatçıların bir sorumluluğu olup bu konuda müşterilerini Suudi gümrük müşavirlerinden yardım almaya yönlendirmesinde fayda görülmektedir.

Hayvansal rnler, kozmetik, ilaç ve medikal cihazların ihracatında SFDA tarafından ilave izin, kayıt ve onay işlemleri gerekli olmaktadır. Bu rnleri ihraç etmek şirketlerin anılan işlemlerin zaman aldığını gözeterek ticari ilişkiler geliştirmesinde fayda görülmektedir.

Hayvansal rnler ihracatı yapacak şirketlerin, ihracat yapabilmesi için SFDA tarafından yerinden incelenerek onaylı kuruluş listesine eklenmesi gerekmektedir. Süt rnleri, kırmızı et ürünleri ve bal için Gıda ve Orman Bakanlığımızın SFDA adına işletme onaylama yetkisi bulunmaktadır. Süt rnleri, kırmızı et ürünleri ve bal ürün gruplarında onaylı kuruluşlar listesine giren şirketler ilave bir izne gerek olmaksızın, ithalatçı tarafından evrimii SFDA kaydı yapılarak ihracat işlemlerini yürütmesi mümkündür.

Kanatlı rnleri, deniz ürünleri ve yumurta üreticisi şirketlerin onaylanması mevcut durumda sadece SFDA tarafından yapılabilmektedir. Anılan onay işlemi için yerinde inceleme gerekliliği olduğundan genellikle bu süreç uzun sürmektedir. Ayrıca bu ürün gruplarında onaylı kuruluş listesine girildikten sonra, ithalatçıların SFDA’dan ithalat izni alarak ürün ithal etmesi mümkün olmaktadır. Bu nedenle bu ürün gruplarında yapılacak ihracatın diğerlerine göre daha zor olduğu değerlendirilmektedir.

Piyasaya arz edilen tüm ürünlerin güvenli ve kaliteli olmasını sağlamak ülkelerin en temel öncelikleri arasındadır. Bu amaçla, ürünlerin uyması gereken teknik kriterler (standartlar ve teknik düzenlemeler) ile ürünlerin bu kriterlere uygun üretildiğini belgeleyen uygunluk değerlendirmesi işlemlerine günümüzde daha fazla başvurulmaktadır. Standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi prosedürleri, sınai, ekonomik ve ticari gelişmeye katkıda bulunan, insan can ve mal güvenliğini korumayı amaçlayan, modern ekonominin ve standardizasyon sisteminin temel taşlarıdır.

Bununla birlikte, standartlar, teknik düzenlemeler ve uygunluk değerlendirmesi işlemleri çoğu zaman insan sağlığı ve güvenliği gibi meşru amaçların ötesinde ticarete teknik engeller olarak adlandırılan ve uluslararası ticaretin serbest akışını olumsuz etkileyen engellere yol açmaktadır.

Uluslararası kabul görmüş standartlardan farklı teknik kriterler belirlenmesi ve gerektiğinden katı test ve belgelendirme işlemlerinin zorunlu kılınması bu alandaki en önemli sorunlardır. Şeffaf bir şekilde kabul edilmeyen ve uygulanmayan bu düzenlemeler ihracatçı firmalar açısından ek külfet ve maliyetlere de yol açmakta ve rekabet edebilirliklerini güçleştirmektedir. İhracatta karşılaştığımız ticarete teknik engellerin önlenmesi, sürdürülebilir ihracat artışının sağlanması açısından da önemlidir.

Bu kapsamda, T.C. Ticaret Bakanlığı Ürün Güvenliği ve Denetimi Genel Müdürlüğü internet sayfasında konu ile ilgili ayrıntılı bilgi mevcuttur (<https://teknikengel.ticaret.gov.tr/>). Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesi, ihracatçılarımızın ticarete teknik engeller alanında yararlanacağı ve etkin olarak kullanacağı temel bir platform olarak yapılandırılmıştır. Bu çerçevede; ihracata konu ülkenin ticarete teknik engeller uygulamaları hakkında bilgi sahibi olunabilmekte, ihtiyaç duyulan ülke mevzuat ve uygulamaları hakkında ilave bilgiler Bakanlığımızdan talep edilebilmekte ve ihracatta karşılaşılan ticarete teknik engeller interaktif olarak Bakanlığımıza bildirilebilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik suretiyle ilgilenilen ülke ve ürün gruplarına ilişkin taslak düzenlemeler e-posta ile günlük olarak gönderilmektedir. Ayrıca, firmalarımız ihracatlarını olumsuz etkileyebilecek diğer ülke düzenlemelerini taslak aşamasında öğrenip yorum yapabilmektedir. Ticarete Teknik Engeller İnternet Sitesine üyelik ücretsizdir.

2. PAZARIN ÖZELLİKLERİ

Fikri, Sınai Mülkiyet Hakları

SA'da fikri ve sınai mülkiyet haklarının tescili Suudi Fikri ve Sınai Haklar Otoritesinin (Saudi Authority for Intellectual Property) yetkisindedir. Kurum, patent, telif hakkı, marka, endüstriyel tasarım, entegre devre tasarımı başlıkları altında hizmet vermektedir.

Fikri, Sınai Mülkiyet Haklarının korunabilmesi için, bu hakların mülkiyetinin yerel yasalar uyarınca ülkede tescil ettirilmesi gerekir. Türkiye'de yapılmış olan ticari marka tescili veya patenti Suudi Arabistan'daki haklarınızı korumaya yeterli olmayacaktır. Telif haklarının yetkisiz kullanımına karşı koruma, ulusal yasalara ve Suudi Arabistan'ın üye olduğu uluslararası fikri mülkiyet anlaşmalarına bağlıdır.

Suudi Arabistan, Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) Ticari Marka Yasasını (Eylül 2016'da yürürlüğe giren) kabul etmiştir. Aynı zamanda Suudi Arabistan, KİK üyeleri arasında fikri mülkiyet uygulamalarını uyumlu hale getirmeyi amaçlayan KİK Patent Yasası ve KİK Gümrük Yasası'nın da üyesidir. Diğer KİK ülkelerinde olduğu gibi Suudi Arabistan'da da patent kaydı ve ticari markaların tescili ilk dosya kaydına dayanır.

Bu nedenle, ürün veya hizmetlerin piyasaya sunulmadan önce patent ve marka haklarının korunması için bir stratejinin belirlenmesi faydalı olacaktır.

Bu çerçevede, ülkede bu alanlarda hak sahipliği ilgili kuruma ilgili alanda yaptırılacak kayıt ile mümkündür.

Özellikle son yıllarda ülkemiz ihracatçısının SA'ya olan ilgisinin artması hususu dikkate alındığında, ihracatçılarımızın, devletimizin destek de verdiği marka tescil konusuna özel önem atfetmelerinin uygun olduğu değerlendirilmektedir.

Marka tescil ile ilgili olarak, Suudi Arabistan'da yetkili kurum, SA Ticaret Bakanlığına bağlı olan "Saudi Authority for Intellectual Property" kurumudur ve bu Kuruma başvuru yapılması gerekmektedir. (<https://www.saip.gov.sa/en/>)

Öte yandan, yabancı şirketler, marka tescil başvurusunu bizzat doğrudan yapamazlar. Suudi Arabistan'da yabancı firmalar, Suudi Arabistan'da yetkili ve lisanslı bir marka vekili (IP agent) aracılığıyla marka tescil başvurusunu yapmak zorundadır.

IP Agent'e noter onaylı ve konsolosluk tasdikli bir vekâletname (Power of Attorney) verilmesi gerekmektedir.

Arama motorlarında "IP agents in Saudi Arabia" diye arama yapıldığında birçok firma gelmektedir. Ayrıca, SAIP'in sitesinden Ticaret Odalarının sitelerinden, Uluslararası IP Agent firmalarından veya WIPO'nun Madrid sisteminden (<https://www.wipo.int/web/madrid-system>) bilgi bulunabilmektedir.

Konuya ilişkin firmalarımızca talep edilmesi halinde, Riyad Büyükelçiliğimiz Ticaret Müşavirliği bilgisi dahilinde olan hukuk-danışmanlık firmalarının listesi anılan Ticaret Müşavirliğimizce iletilebilecektir.

Başvuru, SAIP (Saudi Authority for Intellectual Property) platformu üzerinden online yapılmaktadır. İnceleme genellikle 2-4 ay sürmektedir. Genelde, tescil, başvuru tarihinden itibaren 10 yıl geçerli olmaktadır. Bir de reddin önüne geçilmesi adına markanın Arapça anlamının kontrol edilmesinde fayda vardır.

Ayrıca, ürün sınıflandırmaları WIPO'nın Nice Sınıflandırmasına göre yapılmaktadır.
<https://www.wipo.int/en/web/classification-nice>

Dağıtım Kanalları

Ülkede etkin bir şekilde yer almak isteyen ihracatçıların, ürünleri sürekli bir şekilde tüketiciye ulaştırabilecek, gerektiğinde teknik destek verebilecek ve yerel düzeyde yaşanabilecek sıkıntıları aşma konusunda destek olabilecek bir veya birkaç yerli distribütör ile çalışması her zaman tavsiye edilmektedir.

Bu tavsiyenin diğer bir sebebi ise yabancıların sadece toptan ve perakende ticaret yapmaya dönük %100 yabancı sermayeli bir şirket kurma koşullarının oldukça ağır olmasıdır. (30 milyon SA riyalı-SAR – yaklaşık 8 milyon ABD doları- sermaye getirme taahhüdünde bulunması istenmektedir.)

Distribütörlük, tüm ülkeye münhasır verilebileceği gibi, ülkenin üç ana ekonomik bölgesi (Cidde-Batı, Riyad-Orta, Dammam-Doğu) çerçevesinde de verilebilir. Distribütörlük anlaşmalarının sonlandırılması her zaman kolay olmamakla birlikte son zamanlarda devreye giren mevzuat ile daha kolay hale gelmiştir. Öte yandan, KİK ülkelerinden herhangi birindeki bir şirkete tüm KİK'i kapsayacak ve oralarda şirketin kendi dağıtım ağını oluşturmaya imkân verecek franchise veya distribütörlük de vermek tercih edilebilen bir yöntemdir.

Suudi Arabistan nüfusunun %84'ü zincir perakendecilerin ve franchise satış noktalarının yoğun bir şekilde yer aldığı kentsel alanlarda yaşamaktadır. Ayrıca ülke Körfez'deki en büyük perakende pazarı olarak öne çıkmaktadır. Suudi Arabistan'daki franchise pazarı, son on yılda çok sayıda başarılı yerli ve yabancı girişimlerle birlikte dikkate değer bir büyümeye tanık olmuştur.

Ayrıca sosyal medyanın da etkisiyle uluslararası tanınırlığı olan markaların sayısındaki artışa paralel olarak ülke de faaliyet gösteren franchise markalarının sayısı da artmaktadır. Özellikle kafe/restoran, tekstil, moda ve aksesuar ürünleri, mağazacılık ve elektronik markalar franchise alanında öne çıkan sektörlerdir.

Ülkede faaliyet gösteren franchise'ların çoğu, Al Hokair Fashion Retail, Olayan, Saudi Catering & Contracting Co., Shahia Food Ltd. Co., Kuwait Food Company (Americana), Naghi Group, Al Safwa Food Group, Arabian Entertainment Co.Ltd., MH Alshaya Co., Landmark Group ve Al Sawani gibi yerel ve bölgesel şirketler tarafından yürütülmektedir.

Distribütörlük vermek veya franchise anlaşmasından önce yapılması gereken en önemli hususlardan birisi ihracatçının markasını Türkiye'deki şirketi adına SA'da tescil ettirmesidir. Diğer taraftan bahse konu ürünlerin ithalatı ve piyasaya arzı ön izin gerektiren ürünler ise (gıda, ilaç, medikal cihaz vs.) bu izinlerin ihracatçı firmanın kendi adına yaptırması, ileride distribütör değiştirme aşamasında sıkıntı yaşanmasına engel olacaktır. Ülkede toptan, perakende ve franchise sektörleri serbestleştirilerek, daha önceden gerekli olan %25 yerel mülkiyet gerekliliği kaldırılmıştır. Perakende ve toptan satış işletmelerinin %100 yabancı mülkiyetli olmasına izin verilmiştir. Ayrıca sinai işletmelerin kurulumu yabancı girişimcilere açıktır ve üretici lisansına sahip yatırımcılar ürettikleri ürünlerin ticaretini yapabilmektedir.

Tüketici Tercihleri

Genel olarak Suudiler marka ürünleri tercih etseler de günümüzde artan bir şekilde kalite/fiyat oranına dikkat eden bir yaklaşım sergilemektedirler. Fiyatlama yaparken, Suudi Arabistan riyali ve ABD doları kurunun 1 ABD doları= 3,75 SAR'da sabit olduğu dikkate alınmalıdır. Suudi tüketiciler için talep edilen ürünle ilgili bir yerli muhatapın olması büyük önem arz etmektedir.

Suudi Arabistan'da da satış sonrası hizmetlerin sağlanması, uzun süreli müşteri kazanmak ve pazarda tutunmak için çok önemlidir. Suudiler, yabancı bir firmanın ülkedeki fiziksel varlığını; bir sorunla karşılaşıldığında muhatap birilerinin bulunulabileceğinin somut bir işareti olarak değerlendirmektedir. Malların mevcut stoklardan hızlı teslimatı ve kalifiye destek teknisyenlerinin varlığı da tüketici tercihlerinde önemli etkiye sahiptir. Genellikle ekipman tedarikçilerinin bakım ve yedek parça sağlaması tüketicilerin beklentileri arasındadır.

Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Suudi Arabistan'da e-posta, telefon vb. yöntemler üzerinden ilk defa tanıştıkları kişiler ve şirketler ile ticaret ilişki kurmak tercih edilmemektedir, daha çok birebir tanıştıkları ya da tanıdıkları/güvendikleri kişiler üzerinden ticari ilişki kurulması tercih edilmektedir. Bu nedenle Suudi alıcılar ile Türkiye'deki ve/veya SA'daki fuarlarda bir araya gelmek veya ülkeyi ziyaret etmek, potansiyel ticari partnerleri ile samimi ilişkiler kurulması önemlidir.

Öte yandan, ürün pazarlaması ve tanıtımında, sosyal medya ilk sıralarda yer alırken, büyük marketlerdeki ve alışveriş merkezlerindeki tadım ve tanıtım faaliyetleri de etkili yöntemler arasındadır. Diğer önemli pazarlama kanalları ise televizyon ve radyodur.

Fuar Katılımı: Ayrıca, Suudi Arabistan pazarı için en önemli vurgulanması gereken hususlardan bir tanesi ve firmalarımızın pazara giriş çalışmalarında kullanması gereken en önemli pazara giriş faaliyeti fuar katılımıdır. Fuarlara bu ülkede ülkenin önemli distribütörleri, ithalatçı firmaları ve yatırımcıları katılmaktadır. Ayrıca, ilgili tüm devlet kurumları da fuarlara etkin ve şaşalı bir şekilde katılmakta ve stand sahibi firmalarımızın fuar vesilesiyle B2G görüşme yapma, ürünlerinin pazara girişi ile ilgili teknik sorularını veya yatırım düşünüyorlarsa da ilgili devlet kurumları ile görüşme şansı olmaktadır. Fuar katılımının firmalara katkısı eposta dönüşlerine oranla daha yararlı olmaktadır. Bu ülkede de diğer ortadoğu ve doğu ülkelerinde olduğu üzere iş insanları ile yüz yüze temas etme isteği bulunmaktadır.

Söz konusu fuarlara ve tarihlerine ilişkin bilgileri aşağıda yer alan SA'nın devlet sitesinden veya yine aşağıda yer alan uluslararası sitelerden veya internet araması ile bulunabilmektedir.

<https://www.saudiexports.gov.sa/ar/Pages/default.aspx>

<https://10times.com/saudiarabia/tradeshows>

<https://www.tradefairdates.com/Fairs-Saudi-Arabia-Z190-S1.html>

<https://www.scega.gov.sa/en/Pages/SCEGAEvents23En.aspx>

<https://www.scega.gov.sa/en/EServices/Pages/E-S.aspx> (fuar regülasyonları ve heyet yapımı düzenleme kuralları)

Firma Araştırmaları: Aşağıda yer alan internet sayfaları Suudi Arabistan'da müşteri araştırması yapan firmalar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır.

<http://www.eyefriyadh.com/directory>

<https://www.saudiayp.com/>

<http://www.abc-saudiarabia.com/>

<https://modon.gov.sa/en/Pages/default.aspx>

<http://www.zawya.com/mena/en/companies/>

Kamu İhaleleri

Suudi Kamu Müteahhitlik ve İhale Kanununda, yerli katma değer tercih sebebi olduğu açık bir dille ifade edilmesine rağmen (kamu tarafından yapılacak alımlarda) aranan şartları taşıyan şirketlere ve kişilere eşit fırsatlar tanınacağını ve eşit muamele uygulanacağını belirtmektedir.

Yapılacak kamu ihalelerinin internet sayfası üzerinden duyurulması esas olup; aciliyet halinde, ihtiyaç duyulan alım için hizmet ve ürün sağlayıcıların sayısı az olduğunda ya da alımın 500 bin SA riyalinden (SAR'dan) düşük bedele sahip olması durumunda çağrı ile; acil durumlarda ve alımın 100 bin SAR'dan düşük bedele sahip olması halinde doğrudan alım yönteminin uygulanması mümkündür.

Öte yandan kamu projelerinde, kamunun gerçek ihtiyaçları gözden geçirerek %10'unu aşmayan değer artışı ya da %20'ye kadar iş azaltmaya gitmesi mümkündür. Ayrıca zamanında bitirilemeyen işlere proje bedelinin %20'sine kadar ceza uygulanabileceği ve bu şartlara aykırı sözleşmelerin imzalanamayacağı yine açıkça ifade edilmektedir. Sözleşmeye tahkim şartı koymak isteyen ihale sahibi kamu idaresi buna ilişkin maddeyi Maliye Bakanlığının görüşünü alarak koyabilmektedir.

Son dönemlerde, savunma sanayi başta olmak üzere, Aramco'nun projelerinde %70'e varan yerlilik şartı aranabilmektedir. Bu çerçevede, Kamu İhalelerinde Yerli Katkı komisyonu kurulmuştur.

SA'da açık, davetli, pazarlık usulü, doğrudan alım, endüstriyel konsolidasyon ve Teknoloji transferi, elektronik ters müzayede ve iki aşamalı ihaleler mümkün olup, genel olarak tercih edilen yöntem ihalenin bu iş için oluşturulmuş elektronik ağ sayfasında (<https://etimad.sa/>) duyurulması şeklinde olan açık ihale yöntemidir. Son yapılan değişiklikler ile mevzuata birçok ihale konusu (hizmet alımı, mal alımı, inşaat vs.) için ayrı ayrı hazırlanmış örnek sözleşmeler derç edilmiştir.

3. ÖNEMLİ SEKTÖRLER

Tarım ve Hayvancılık

SA coğrafi olarak özellikle tarım yapmaya çok uygun bir ülke olmadığı için tarım ve hayvancılık üretimi de oldukça kısıtlıdır. Su kıtlığı ve tuz oranı yüksek topraklar verimli üretimi yapmayı zorlaştırmaktadır. Yıllar itibarıyla sektörün ülke GSYH'sinden aldığı pay %2-2,5 aralığında seyretmektedir. 2023 GSYH verilerine göre bu oran %2,7 ile sınırlı kalmıştır.

Öte yandan, tarım konusundaki ülkedeki farkındalık son yıllarda gıda güvenliği programlarıyla artırılmaya çalışılmıştır. Tarımdan alınan GSYH katkısı 2025 yılında yaklaşık 31,8 milyar SAR civarındadır.

Ülkede sürdürülebilir tarım konusu öne çıkmış, bu çerçevede, bir dönem tarıma özel destekler verilerek tarımsal ürün kapasitesi artırılmaya çalışılmıştır ancak özellikle tatlı su kaynaklarının yetersiz olması bu desteklerin susuz tarım gibi daha yenilikçi arayışlara kaydırılmasına sebep olmaktadır. Öte yandan, Suudi girişimcilerin tarıma uygun başka ülkelerde yatırım yaparak, oralarından elde ettikleri ürünleri ülkeye getirmeleri de devletin üzerinde durduğu bir yöntemdir.

Son tarım istatistikleri kapsamında, Suudi Arabistan'da iç üretim aşağıda belirtildiği şekliyle toplam tüketimin belirli kısmını karşılamaktadır:

- Sebze: Tüketimin %80,6'sı yerli üretimle sağlanmıştır.
- Meyve: Yaklaşık %63,7 yerel üretimle karşılanmıştır.
- Tahıllar: Sadece %14,8'lik kısım yerli üretimden sağlanmış olup büyük oranda ithal edilmektedir.

Bu durum, sebze ve meyvede nispeten güçlü iç üretim olduğunu ancak hububat gibi tahıllarda yüksek dışa bağımlılık bulunduğunu göstermektedir.

Öte yandan, SA'da hayvancılık faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır. Son verilere göre, küçükbaş hayvan (koyun, keçi) stoğu yaklaşık 12 milyon koyun ve 8 milyon keçi civarındadır. Büyükbaş (sığır) ise yaklaşık 2 milyon civarındadır. Sığırdaki, toplam talebin yaklaşık %67,4'ü yerli üretimle karşılanmaktadır. Deve üretiminde ise daha iyi rakamlar vardır ve toplam talebin yaklaşık %76'sı yerli olarak üretilmektedir. (ort. değer 6.000 SAR/baş).

SA'da su ürünleri üretimi (balıkçılık ve çiftlik balıkçılığı) toplamda yaklaşık 377.000 ton seviyesindedir. Yerel üretim toplam arzın yaklaşık %56,9'unu karşılamakta, geri kalanı ise ithal edilmektedir.

Ülkede son yıllarda süt ürünleri, yumurta ve tavuk üretimi alanlarında önemli yatırımlar yapılmıştır. Almarai ve NADEC gibi firmaların katkısıyla ülke süt ürünlerinde ihracat yapan bir konuma gelmiştir. Yumurtada da yerli yeterlilik oranının hızlı bir şekilde arttığı bilinmektedir.

SA'nın en önemli tarım ve hayvancılık ürünleri arasında, hurma, süt ürünleri, yumurta, tavuk ve kültür balıkçılığı ürünleri sayılabilir. Diğer taraftan, incir, üzüm, nar, narenciye, karnabahar, brokoli, salatalık, domates, biber, patlıcan, kabak ve lahana da üretilen ürünler arasında yer almaktadır.

Ayrıca, hurma üretimi Suudi Arabistan'da özellikle güçlüdür; 2023'te yaklaşık 1,8 milyon ton hurma üretilmiştir ve bu, küresel üretimde önemli bir payı temsil etmektedir. En önemli tarımsal ihracat ürünü ise hurma, süt ürünleri ve yumurta olup ihracatının önemli kısmı (hurma hariç) KİK ülkelerine gerçekleşmektedir.

Yerel olarak temel bazı ürünleri dışında kalan ürünlerde SA bölgenin en önemli pazarıdır. SA İstatistik Kurumu 2024 yıllık verilerine göre ülkenin tarım ürünleri ithalatı yaklaşık 30 milyar dolar olarak kaydedilmiştir.

Sanayi

Beklendiği üzere SA sanayisi hala ham petrol ile gaz ürünlerinin işlenmesine dayanmaktadır. Toplamda imalat sanayi GSYH'nin yaklaşık %14,8'ini oluştururken, ham petrolün rafinasyonu bu tutarın 6 puanlık kısmına karşılık gelmektedir. İmalatta öne çıkan sektörler incelendiğinde; metal dışı mineral ürünleri (beton, çimento vb.), kauçuk ve plastik ürün imalatı, metal ürünler, gıda ürünleri, kimyasal ürünler ön plana çıkarken, metal (alüminyum başta olmak üzere), mobilya, elektrik malzemeleri, makine ve kâğıt üretimi de imalatın önemli sektörleri arasında yer almaktadır.

Ancak, bu sektörlerdeki yerli üretimde çoğunlukla ithalata dayanmaktadır. Petrol, petrokimya, kimyasal ürünler, metal, metal dışı mineraller dışında kalan sektörlerde; iç talebi karşılamaya yönelik üretim yapan firmaların yoğunluğu bulunmaktadır. Ülke sanayi ürünlerinde de net ithalatçı konumundadır.

Öte yandan, ülkenin sanayi üretimi artırmaya dönük güçlü hedefleri bulunmaktadır. Kimyasal ürünler, makine ve ekipmanları, gıda ürünleri, kültür balıkçılığı, ilaç ve biyo-teknoloji ürünleri, tıbbi cihaz, otomotiv, havacılık, savunma sanayi, yenilebilir enerji sanayi, madencilik, enerji ve lojistik sektörleri öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir.

Bu alanlarda üretim kapasitesini artıracak yerli ve yabancı yatırımların artırılması için çok sayıda destek sağlanmaktadır. Bu çerçevede; hibe desteği, arazi ve bina temini, kamu ihalelerinde yerel girdi avantajı/zorunluluğu, gümrük vergisi muafiyeti, uzun dönemli düşük faizli finansman, teminat mektubu finansmanı, arsa ve tesis tahsis ve istihdam desteği gibi teşvikler bulunmaktadır.

Özel Ekonomik Bölgeler (Special Economic Zones–SEZ): SA, yatırım çekmek ve sanayiye çeşitlendirmek amacıyla Özel Ekonomik Bölgeler (Special Economic Zones–SEZ) kurmuştur. Bu yapı, özellikle Vizyon 2030 kapsamında hız kazanmıştır. SEZ'lerin ülkedeki tarihçesi, 2005-2010 döneminde ekonomik şehirlerin kurulması fikrinin atılması ile başlamıştır. Buradaki ana amaç petrol-dışı gelirleri arttırmak olup, bu bağlamda ilk olarak Cidde yakınlarındaki King Abdullah Economic City-KAEC kurulmuştur.

Vizyon 2030'un ilanının ardından bu konuda da hızlanma yaşanmış olup, 2023 yılında yeni SEZ rejimi oluşturularak Ekonomik Şehirler ve Özel Bölgeler Otoritesi (Economic Cities and Special Zones Authority-ECZA) kurulmuş ve 4 yeni bölge açıklanarak vergi teşvikleri netleştirilmiştir.

SEZ'lere ilişkin yetkili kurum, Ekonomik Şehirler ve Özel Bölgeler Otoritesi (Economic Cities and Special Zones Authority-ECZA) olup, ülkeye gelen diğer tüm yatırımlarda olduğu gibi yatırım lisansı için yetkili kurum ise SA Yatırım Bakanlığıdır. (Ministry of Investment of Saudi Arabia-MISA)

2026 itibarıyla resmî olarak ilan edilmiş 5 ana Özel Ekonomik Bölge bulunmaktadır:

1. King Abdullah Economic City (KAEC) SEZ – (Rabigh – Mekke Bölgesi (Kızıldeniz kıyısı; Cidde'nin yaklaşık 100 km kuzeyi)
2. Riyadh Integrated Special Logistics Zone (Riyad – King Khalid Uluslararası Havalimanı çevresi, kentin doğusu)
3. Jazan Special Economic Zone (Jazan – Güneybatı Suudi Arabistan (Yemen sınırına yakın)
4. Ras Al-Khair Special Economic Zone (Doğu Bölgesi – Jubail'in kuzeyi (Basra Körfezi kıyısı)
5. Cloud Computing Special Economic Zone (Riyad – KACST (King Abdulaziz City for Science and Technology) yakınında)

SEZ'ler; ülkede uygulanmakta olan ekonomik, ticari ve mali alanlara ilişkin mevzuatlardan farklı düzenlemelerin olduğu; yatırım, ticaret ve istihdam konularında avantajlı koşulların sağlandığı coğrafi olarak belirlenmiş alanlar olarak tanımlanmaktadır. SEZ'lerde daha düşük kurumlar vergisi uygulaması, stopaj ve KDV istisnası, gümrük vergilerinden muaf makine ve hammadde ithalatı, %100 yabancı mülkiyetli şirket kurulumu, şirket kurulma prosedürlerinde kolaylık, yabancı istihdamında esneklik ve yüksek kaliteli altyapı imkanları gibi çeşitli avantajlar sağlanmaktadır.

SEZ ve Normal Rejim Karşılaştırması

Konu	Normal rejim	SEZ
Kurumlar Vergisi	-%20	%5 (bazı bölgelerde)
Gümrük	Standart	Muafiyet/erteleme
Yabancı Sahiplik	%100 (çoğu sektörde)	%100
Vize Süreci	Standart	Hızlandırılmış
Bürokrasi	Orta	Basitleştirilmiş

Kral Abdullah Ekonomik Şehri (KAEC) SEZ, Cidde Havalimanı'na yaklaşık 115 kilometre mesafede ve Kızıldeniz kıyısında yer alan 60 kilometrekarelik bir alan üzerindedir. Bölgede, otomobil, otomotiv yan sanayi, tüketim malları, hafif elektronik ürünler, ilaç teknolojisi ve lojistik alanlarında yapılacak yatırımlar önceliklendirilmiştir. SEZ'de, öncü olarak Suudi Varlık Fonu PIF'in yatırım yaptığı- ABD Merkezli Lucid Motors'un, elektrikli araç montaj fabrikası kuracağı belirtilmektedir. Ayrıca, 2022 yılında PIF tarafından kurulan yerli elektrikli otomobil şirketi CEER'in de üretim tesisini bu bölgeye kurması beklenmektedir. KAEC'nin ÖEB'de yılda 150.000 elektrikli araç üretme hedefi bulunmaktadır.

Riyad Entegre Özel Lojistik SEZ, Riyad King Khalid Uluslararası Havalimanı çevresinde, kentin doğusunda yer almaktadır. Merkez, e-ticaret, dağıtım ve hava kargo konularında odaklanan bir merkezdir.

Ras Al-Khair SEZ, SA'nın doğusunda; BAE, Bahreyn ve Katar'a yakın bir konumda yer alan ve Basra Körfezi'nde bulunan 20 kilometrekarelik bir alanda kurulmuştur. SEZ'de gemi inşa, bakım ve onarım ile deniz platformu inşa, bakım ve onarım sektörlerine odaklanılmıştır. Halihazırda bölgede anılan alanlarda faaliyet gösteren şirketler bulunmaktadır. Kurulan SEZ ile Ras Al-Khair'da bulunan denizcilik endüstrisinin 14 milyar dolarlık bir hacme ulaşması hedeflenmektedir.

Cizan SEZ, SA'nın güneybatısında ve Kızıldeniz kıyısında bulunan 24,6 kilometrekarelik bir alan üzerine kurulmuştur. Cizan tarımsal üretimin yanı sıra; bakır, çinko, altın, kurşun, titanyum ve demir cevherlerinin bulunduğu bir bölgedir. Ayrıca, enerji yoğun sanayi için de yer bulunmaktadır. SEZ'in Afrika kıtasına yakın konumu ve Asya-Avrupa ticaret hattı üzerinde yer alması nedeniyle önemli bir aktarma limanı olması hedeflenmektedir. Bölgede, gıda işleme, metal dönüştürme, enerji yoğun sanayiler ve lojistik sektörlerine odaklanılmıştır.

Bulut Bilişim SEZ, Riyad'da bulunan KACST'da (King Abdulaziz City for Science and Technology) bulut teknoloji yatırımlarını geliştirmeye yönelik kurulmuştur. ÖEB'nin 834 milyar ABD doları değerinde olması beklenen küresel bulut pazarının önemli merkezleri arasına girme iddiası bulunmaktadır. Kurulan ÖEB'lerde; gümrük, stopaj ve KDV muafiyetlerinin yanı sıra kurumlar vergisinin 20 yıla kadar %5 olarak uygulanması öngörülmektedir.

Özetle, Suudi Arabistan'daki SEZ'ler, BAE serbest bölgelerine benzer modelde, vergi teşvikleri açısından Orta Doğu'da rekabetçi ve özellikle lojistik, üretim ve veri merkezi yatırımları için avantajlı olarak görülmektedir.

Endüstri Bölgeleri/Şehirleri: SA'da SEZ'lerin yanı sıra, "Industrial Cities" (Endüstri Şehirleri/Bölgeleri) de bulunmaktadır. Bu bölgeler, geniş sanayi altyapısına sahip planlı üretim alanlarıdır. Bu bölgeler fabrika kurmak isteyen yerli ve yabancı yatırımcılara altyapı, lojistik, altyapı hizmetleri (elektrik, su, yol vb.) sağlamaktadır. Bu şehirlerin gelişimi Suudi Vizyon 2030 stratejisi çerçevesinde endüstriyel çeşitliliği artırmak ve petrol dışı üretimi güçlendirmek için desteklenmektedir.

Endüstri şehirleri/bölgelerinin yönetici kurumu "Saudi Authority for Industrial Cities and Technology Zones (MODON)" dur. MODON, 2001 yılında kurulmuş ve endüstri şehirlerinin geliştirilmesi, işletilmesi ve yönetiminden sorumlu olan kamu birimidir.

Ülkede ilk endüstri şehirleri 1973 yılında kurulmuş olup, 2026 yılı itibarıyla 36 aktif endüstri bölgesi/şehri bulunmaktadır. (Riyadh First Industrial City; Riyadh Second Industrial City; Riyadh Third Industrial City; Jeddah First Industrial City; Jeddah Second Industrial City; Jeddah Third Industrial City; Modon Oasis in Jeddah; Dammam First Industrial City; Dammam Second Industrial City; Dammam Third Industrial City; Sudair Industrial City; Qassim First Industrial City; Qassim Second Industrial City; Modon Oasis in Qassim; Alkharj Industrial City; Hail Industrial City; Al-Ahsa First Industrial City; Al-Ahsa Second Industrial City; Modon Oasis in Al-Ahsa; Al Medina Industrial City; Mecca Industrial City; Tabuk Industrial City; Al-Baha First

Industrial City; Al-Baha Second Industrial City; Assir Industrial City; Najran Industrial City; Jazan Industrial City; Arar Industrial City; Hafr Al-Batin Industrial City; Shaqraa Industrial City; Al-Zulfi Industrial City; Durma Industrial City; Waad Al-Shamal Industrial City; Al Jawf Industrial City; Modon Oasis in Al Jawf; Modon Oasis in Yanbu)

Çelik: Suudi Arabistan'ın çelik sektörü büyük dönüşümler yaratmış; böylece bu alanlar giderek daha dinamik ve çeşitli bir şekilde ekonomiye katkı sunar hâle gelmiştir. Kamusal yatırımlar, yasal ve düzenleyici güncellemeler ile artan doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) sayesinde, Suudi Arabistan'ın petrol dışı ekonomisi, zorlu jeopolitik koşullara ve istikrarsız bölgesel ortama rağmen umut verici bir büyüme göstermiştir. Ayrıca, yeni düzenleyici kurumlar ve daha sadeleştirilmiş bürokrasi, Krallığın hidrokarbon gelirlerinden uzaklaşarak çeşitlenme hedefine ulaşması için sağlam bir temel oluşturmıştır.

Ülkenin Doğu Vilayetleri adlı bölgesinde ağırlıklı olarak kümelenmiş çelik sanayi yatırımları Vizyon 2030 adlı ülkenin kalkınma stratejisinde önemli yer tutmaktadır. İnşaat sektörü için de çok önem taşıyan çelik üretiminin artırılması için çalışmalar sürdürülmektedir.

Hadeed adlı 6 milyon tonluk çelik üretimi ile ülkenin en büyük çelik üreticisi olan firma, Saudi Arabia Basic Industries Co. (SABIC) adlı kamu sermayeli şirketin yönetimi altındayken alınan stratejik bir kararla ülkenin varlık fonu durumundaki PIF-Public Investment Fund (Kamu Yatırım Fonu)'na bağlanmıştır.

Bu yeniden yapılanma içerisinde, Jubail yakınlarında mevcut Al Rajhi steel adlı daha küçük çaptaki bir çelik üreticisi de Hadeed'in bünyesine alınmış ve firmanın çelik üretimi daha da artırılmıştır. Ülkede ayrıca Saudi National Steel adı altında Dammam'da faaliyetlerine devam eden küçük çaplı bir üretici ile sadece uzun ürün üreten Al-İttifak Steel adlı bir firma da mevcuttur. Al İttifak'ın yıllık uzun çelik üretimi 2,6 milyon tondur. Al Yamamah adlı firma da çelik üreten tesisler arasındadır.

Ülkenin milli petrol şirketi olan ve Suudi Arabistan ve kamu maliyesi için kritik öneme sahip ARAMCO, Baosteel adlı dünyanın en büyük çelik üreticisi konumundaki Çinli şirket ile ortaklaşa yıllık 1.5 milyon ton kapasiteli bir yassı çelik fabrikası kuracağını açıklamıştır. Söz konusu tesisin Ras Al Khair yakınlarında elektrik ark ocaklı olacak bir teknolojik altyapı ile kurulacağı da açıklanmıştır.

MIMR, 2030 Vizyonu kapsamındaki çeşitlendirme hedeflerinin gerçekleştirilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır. Hedef, 2030 yılına kadar petrol dışı sanayilerde %84 ve yerli üretimde %55 büyüme sağlamaktır. Bu hedefe ulaşmak için NIDLP; düzenlemelerin iyileştirilmesi, yurt içi ve dışından yatırımların artırılması, lojistik ağların geliştirilmesi, sanayi değer zincirlerinin yerleştirilmesi ve yerel iş gücünün yetkinleştirilmesini içeren bir yol haritası sunmaktadır.

Suudi Arabistan (SA) inşaat sektörü, 2024 yılında da bir büyüme kaydetmiş olup, bu büyümenin önümüzdeki 5 yıllık periyod itibarıyla de devam etmesi beklenmektedir.

Ülkede temel altyapı ve üstyapı projelerinin yanı sıra, 2030 Expo, 2034 Dünya Kupası ve 2029 Asya Kış Olimpiyatları gibi uluslararası yükümlülükler çerçevesinde bitirilmesi gereken önemli projeler bulunmakta ve ülkenin 2030 Vizyonu kapsamında da detaylarına aşağıda yer verilecek olan birçok giga-projeler devam etmekte ve/veya başlatılmaktadır.

2024 yılında müteahhitlik hizmetleri / inşaat faaliyetleri; 48,7 milyar dolarlık bir değerle ülkenin toplam GSYİH'sinden %4,42 pay almaktadır. Öte yandan, inşaat faaliyetlerinin ülkenin toplam GSYİH'den aldığı payın ise yıllar itibariyle küçük çapta da olsa düştüğü görülmektedir.

İnşaat faaliyetlerinin değersel büyüklüğünün, önümüzdeki dönemde de artış kaydedeceği ve 2028 yılında yaklaşık 55 milyar dolara yükseleceği beklenmektedir.

Ülkenin 2024 yılı itibariyle müteahhitlik harcamalarının sektörel kırılımına bakıldığında, %44 ile üstyapı projeleri (bina, konut, vs.), %24 ile petrol-gaz projeleri, %16 altyapı projeleri, %13 enerji-su projeleri ve %3 de endüstriyel projelerinden oluştuğu görülmektedir.

Suudi Arabistan'ın müteahhitlik sektörünün esasen %55'lik pay ile devlet projelerinden müteşekkil olduğu görülmekte ve müteahhitlik projelerinin en büyük payını da %31'lik büyüklükle Riyad bölgesi almaktadır. 2025 yılı Mayıs ayı itibariyle ülkenin müteahhitlik pazarının %42'sini aşağıda detayları verilecek olan giga projeler oluşturmaktadır.

Önümüzdeki dönem için, giga projelerin yanı sıra, ayrıca, Ulusal Endüstriyel Kalkınma ve Lojistik Programı (NIDLP) (Projenin amacı sanayi projelerini, fabrikaları, depoları ve lojistik altyapıyı geliştirerek ülkenin küresel bir lojistik üssü haline gelinmesini sağlamaktır.) ve Konut Programı (Projenin amacı, ülkedeki konut açığını kapatmaktır. Sakani Program adı verilen bir program eliyle uygun fiyatlı konut çözümleri yaratmaktır.) gibi Hükümetçe önem verilen inşaat özelinde programlar yürütülecektir.

Suudi Arabistan müteahhitlik pazarında büyük işveren kurum/şirketler pazarda önemli bir yer tutmaktadır. İlk 10 büyük işveren (Aramco, PIF, King Salman Int. Airport Development Company-KSIADC, National Housing Company-NHC, RCRC, Neom, Saudi Electricity Company-SEC, Saudi Water Partnership Company-SWPC, Saudi Power Procurement Company-SPPC, Qiddiya-QIC) toplam projelerin %49'unu yürütmektedir. Bu rakam Suud müteahhitlik pazarının büyük oyuncular tarafından domine edildiğinin bir göstergesidir.

Öte yandan, Suud müteahhitlik pazarının müşterileri dikkate alındığında, pazarda ilk 10'da yer alan büyük müteahhitlik firmalarının (L&T, Webuild Group, Saipem, Hyundai, Nesma&Partners, Samsung, Baker Hughes, Binladin-BCG, SEPCOIII, Thabat CC-Al Muhaidib Group) toplam müteahhitlik büyüklüğünün sadece %26'sını teşkil ettiği görülmektedir. Bu durum da, esasen pazarın tüm oyunculara açık bir niteliğinin olduğunu ve pazar payını büyütme isteyebilecek firmalarımız için de fırsat barındırdığını gösteren bir rakamdır.

Bununla birlikte, ülke, Vizyon 2030 kapsamında her ne kadar gelecekte ekonomik çeşitliliği arttırmaya yönelik önemli bir politika izlese de, halihazırda ülke ekonomisinin ve ülke gelirlerinin petrol ve petrokimya sektörlerinden kaynaklanan gelirlere bağımlılığı devam etmektedir.

Bu kapsamda, petrol fiyatlarının 80-100 doların altında seyrettiği dönemlerde ülke bütçe açığı vermekte ve bu durumda, birçok proje açıklayan ve/veya ihale eden ülkenin projelerin sözleşmelere dönüşmesinde ve mevcut projelerdeki hak ediş ödemelerinde sorunlar yaşamasına neden olmaktadır.

Bu dönemlerde genel olarak “ayakların frende olduğu” bir dönem yaşanmakta ve projelerin sözleşmeleri nihayete erememektedir. 2025 yılı içerisinde de gerek ülkemiz müteahhitleri açısından gerek ise uluslararası müteahhitlik firmaları açısından böyle bir dönem yaşanmaktadır.

Diğer taraftan, her ne kadar bazı dönemlerde duraksamalar yaşansa da, Suudi 2030 Vizyonu müteahhitlik sektörü için çok büyük fırsatlar sunmaktadır. SA'nın hızlı dönüşüm hedefi, milyarlarca dolarlık çok sayıda “giga” projenin geliştirilmesini ve başlatılmasını tetiklemiştir. Vizyon 2030 kapsamındaki yer alan yatırım planlarında çok sayıda hayata geçirilen ve kısa vadede hayata geçirilmesi hedeflenen proje bulunmaktadır.

Zengin doğal kaynaklara sahip ülkelerin önemli bir kısmında bulunan ve benzerleri gibi önemli bir finansman gücüne sahip olan Kamu Yatırım Fonu (PIF – Public Investment Fund) ülkenin söz konusu değişim süreci açısından önemli bir rol üstlenmektedir. PIF, toplam varlıkları 1,15 trilyon dolar olarak ifade edilen ve bünyesinde faaliyette bulunan 103 firma ve holding şirketi ülke ekonomisinin, mal ve hizmet üretim ve ihracatı ile işgücünün yetiştirilmesi noktasında çok önemli çalışmalar yapmaktadır.

Ülke ekonomisinin önemli bir ağırlığını üzerinde toplayan, dünyanın en büyük firmalarından birisi olan ARAMCO da yine PIF gibi yukarıda ifade edilen vizyon ve programlarda önemli bir sorumluluk yüklenmektedir. Bu bağlamda, şirketin kendi stratejisi ve faaliyet alanı çerçevesinde yürüttüğü projeler yanında diğer sorumlulukları çerçevesinde yüklendiği projeler geçtiğimiz yıllarda olduğu gibi önümüzdeki dönemde de inşaat sektörü açısından dikkat çekmeye devam edecektir.

Ülkedeki mevcut alt yapının geliştirilmesi, ülkenin özel sektör için yatırım yapmaya cazip hale getirilmesi, turizm gelirlerinin artırılması ve Riyad'ın bölgesel ekonomi, finans, üretim ve ticaret merkezi haline getirilmesi amacıyla kamu kaynakları ile her alanda güçlü yatırımlar yapılmaktadır.

Yukarıda da vurgulandığı üzere, 2030 vizyonu kapsamında Suudi Arabistan'da çok geniş alana yayılan alt yapı ve üst yapı yatırımları, yeni şehirler, turizm bölgeleri, toplu konut projeleri, eğlence merkezleri, ulaşım ağları gibi büyük projelerin hayata geçirilmesi planlanmaktadır.

Mevcut GİGA Projeler:

- Neom (The Line, Oxagon, Trojena, Magna, Sindalah)
- Diriyah Gate
- New Murabba
- Jeddah Central
- Green Riyadh
- Dahiyat AlFursan
- Red Sea Project
- AlUla Development
- Rua Al Madina
- Sedra / Roshn
- Qiddiya
- Amaala

- King Salman Park
- Thakher-Dahiyat Gate / Mekke
- Landbridge Project

Planlanan GİGA Projeler:

- King Salman Havalimanı
- North Pole Project
- The Rise Tower (2000 m)
- AlWadi Project (Assir)
- The Airport City (Cidde)
- The Rig Resort (Dammam)
- Soudah Peaks (Assir)
- Nakkasa (Mekke)

UA Yüklümlük:

Riyadh Expo 2030; Dünya Kupası 2034

Temel Altyapı/Üstyapı Projeleri

- (Royal Commission-RC'ler-Su/Yol/Konut)
- (NIDLP-Sanayi-Lojistik Altyapı ve Sakani Programı-Konut)

Ayrıca, kamu bütçesindeki sıkıntılara rağmen, ülkenin genel altyapı ve üstyapı konusundaki açığı nedeniyle de yol, su, demiryolu ve konut konusundaki yatırımların devam edeceği öngörülmektedir. Vizyon 2030 kapsamında bu ülkede firmalarımız açısından büyük bir potansiyel bulunduğu görülmektedir.

Vurgulanması gereken önemli bir unsur, SA'da iş yapacak firmaların öncelikle ülkede tüzel kişiliğe haiz bir şirket olmaları gerekmektedir. Firmalarımız şube ya da limited şirketi tamamı kendilerine ait olarak kurabilirler. Ayrıca bir Suudi ortak olması zorunluluğu yoktur. Yatırım Bakanlığının, (MISA) esnek bir yatırım programı kapsamında firmaların ülkeye yerleşmesinin sistematığını beğenmesi halinde ekstra kolaylıklar yaratacak olmasıdır. MISA, ülkeye yeni gelecek firmaların doğrudan kendileri ile temas etmesini istemektedirler.

Müteahhitlik alanında rekabetin yoğun olduğu bir pazar olan SA'da firmalarımız şirket kurduktan sonra sınıflandırma (müteahhitlik karnesi) başvurusunu yapmalıdır. Bu belgenin alınması evrakların hazırlanma sürecinin uzun olmasından dolayı kolay olmamaktadır. Devlet ihalelerine girebilmek için müteahhitlik karnesine sahip olmak zorunluluktur. Bunun dışında, Aramco, Sabic, PIF bünyesindeki firmalar, Suudi Elektrik Kurumu, Su ve Elektrik Bakanlığı, Ulusal Su Şirketi (NWC), Suudi Telekom gibi kuruluşlardan ön yeterlilik alınarak bu kurumların ihalelerine girilebilmektedir.

SA pazarına ilk defa girecek müteahhitlik firmalarımızın, Arap bir ortak ile iş yapmaları uygun olabilir. Hem yerel mevzuatı ve uygulamaları bilmeleri hem de ihaleler konusunda bilgi ve tecrübeleri firmalarımıza avantaj sağlayabilir. Genel olarak, devlet dairelerinde iş takibi ile görevlendirilen şahısların, takip ettikleri konu hakkında bilgi sahibi olmaması, ilgili kamu görevlisinden açıklama isteme konusundaki çekingenlik ve işleri erteleme temayülleri firmalarımızın şirket kurma prosedürlerinin uzamasına sebep olmaktadır.

Eğer bir yerel ortak ile ihaleye girilecek ise veya bir yerel şirketin almış olduğu bir projeye taşeronluk yapılacaksa anlaşmanın muhakkak surette Suudi kanunlarına hakim hukuk bürolarınca incelenmesinden sonra imzalanmasında fayda vardır. Ayrıca anlaşmada işler ortak yapılacaksa yapılacak işleri ayırıp her ortağın kendi işini yapması şeklinde bir anlaşma sağlanması her zaman tercih edilmelidir. Bu şekilde yapılan bir anlaşma ise, her hal ve durumda iyi kaleme alınmış bir sözleşmeye bağlanmalıdır.

Maliyet hesaplaması detaylı bir şekilde yapılmadan hiçbir projeye dahil olunmamalı, proje sürecinde talep edilen değişikliklere ilişkin her zaman yazılı onay alınmalıdır.

İhale sonucunda, yapılacak iş ihalede en uygun teklifi veren firmaya verilmekle birlikte, gerekçesi olmak kaydıyla, ikinci ya da üçüncü teklifi verene de verilebilmektedir.

Ülkede İngilizce yaygın kullanılmakta olup, firmalarımız bu konuda bir zorluk çekmeyeceklerdir.

Sonuç olarak, SA körfez ülkeleri içerisinde inşaat sektörünün en hızlı büyüme kaydettiği ülke olduğundan müteahhitlik ve teknik müşavirlik sektörlerimiz için ciddi potansiyeller barındırmaktadır. Nüfusunun yaklaşık %70'inin 30 yaş altında olması ülkenin dinamik geleceğinin en önemli göstergesidir.

Ülkede, Türkiye'nin bir marka olması Türk ürünleri kadar müteahhitleri açısından da önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

Petrole bağımlı bir ekonomik yapıdan artan nüfusa da iş imkânları yaratmak amacı ile sanayileşmeye dayalı bir yapıya geçmeyi amaçlayan ciddi bir dönüşüm içerisine girmeye çalışan SA önümüzdeki on yıl içerisinde sektör açısından fırsatların olduğu hedef pazar olan bir ülke konumundadır.

Hizmetler

Ülke GSYH'sinde hizmetler sektörünün önemli bir ağırlığı bulunmaktadır. Ülkenin 2030 Vizyon programı çerçevesinde ekonomisini çeşitlendirmek adına öncelik verdiği sektörlerin başında hizmetler yer almaktadır. Ülkenin başta turizm ve finansal hizmetler bakımından bölgenin lideri olma hedefi bulunmaktadır. Hizmetler sektörünün GSYH içerisindeki ağırlığı da artmaya devam etmektedir.

2030 Vizyonu kapsamında turizm sektörü ülkenin en fazla kaynak ayırdığı hizmet sektörüdür. Ülkenin 2030 yılına kadar 100 milyon turist hedefi bulunmaktadır. Bu rakam güncel durumda en fazla turist ziyaret ettiği Fransa'nın senelik ziyaretçi sayısının da üzerindedir. Anılan hedef kapsamında ülkede konaklama hizmetleri alanında eğitim, eğlence, aracılık hizmetleri, yazılım gibi tüm alanlarda çok büyük bir açık bulunduğunun söylenmesi mümkündür.

Din turizmi dışında kalan alanlarda turistik destinasyonlar oluşturulmak üzere değeri 500 milyar doları bulan mega projeler hayata geçirilmektedir. Bu projeler arasında Neom, Red Sea Development Project, Amaala, Qiddiye ve Diriyah Gate en önemli projelerdir.

Madencilik

Madencilik ülke ekonomisi açısından giderek artan bir öneme sahip olmaktadır. Ekonominin petrole olan bağımlılığının azaltılması temelinde hazırlanan 2030 Vizyonu ve Ulusal Kalkınma Programı gibi planların en önemli sektörlerinden birisi madenciliktir. Henüz petrol dışı madencilik sektörünün GSYH içindeki ağırlığı %0,5 civarındadır. Ülkede ticari değeri olan 15 farklı mineralin varlığı bilinmektedir (fosfat, boksit, manyezit, kaolin, titanyumdioksit, altın, çinko vb.). Sektörün en büyük oyuncusu arama faaliyetlerini de yürüten Suudi devletine ait maden firmasıdır, ancak özellikle arama faaliyetleri ile ilgili son dönemde yabancı yatırımcı çekilmesine dönük bir strateji izlenmekteyse de özellikle mevzuat anlamında bulunan boşluklar nedeniyle istenilen ivme yakalanamamıştır.

Suudi Arabistan'ın sanayi ve madencilik sektörleri, ülkenin çeşitlendirme ve özelleştirme girişimlerinin temel taşlarıdır. Yerlilik şartları, lojistik altyapısındaki iyileştirmeler ve hükümetin iddialı büyüme hedefleri, bu sektörlerde büyük dönüşümler yaratmış; böylece bu alanlar giderek daha dinamik ve çeşitli bir şekilde ekonomiye katkı sunar hâle gelmiştir. Kamusal yatırımlar, yasal ve düzenleyici güncellemeler ile artan doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) sayesinde, Suudi Arabistan'ın petrol dışı ekonomisi, zorlu jeopolitik koşullara ve istikrarsız bölgesel ortama rağmen umut verici bir büyüme göstermiştir. Ayrıca, yeni düzenleyici kurumlar ve daha sadeleştirilmiş bürokrasi, Krallığın hidrokarbon gelirlerinden uzaklaşarak çeşitlenme hedefine ulaşması için sağlam bir temel oluşturmuştur.

Ağustos 2019'da kurulan Sanayi ve Maden Kaynakları Bakanlığı (MIMR), sanayi, metal ve madencilik sektörlerinin ana düzenleyici kurumudur. Bakanlık, Mayıs 2022 tarihli yürütme yönetmelikleriyle yönetilmekte olup, liderlik yapısını, maden ve sanayi lisanslarının verilme süreçlerini, maden sınıflarını ve ilgili düzenlemeleri, ayrıca sürdürülebilirlik gerekliliklerini belirlemektedir. Bakanlık, 2020 Madencilik Yatırım Yasası'nın (MIL) uygulanmasından ve denetlenmesinden sorumludur. Bu yasa, Suudi Arabistan sınırları içindeki kara ve deniz alanlarındaki tüm yüzey ve yer altı kaynaklarının devlet mülkü olduğunu belirtir. MIMR'ye verilen yetkileri, çıkarılacak alanları ve kurallarını tanımlar, ayrıca sektördeki şirketlerin gelişimine katkı sağlamak amacıyla bir madencilik fonu oluşturur. Yasa aynı zamanda Suudi Jeoloji Kurumu (SGS) tarafından toplanan jeolojik verilerin bulunduğu Ulusal Jeoloji Veri tabanının kurulmasını da sağlamıştır. Kuruluşundan bu yana bakanlık görevini Bandar Alkhorayef yürütmektedir. Bakanlığın madencilik işleri, sanayi işleri ve madencilik geliştirme gibi alanlara odaklanan dokuz yardımcı bakanı bulunmaktadır. Bakan aynı zamanda SGS'nin yönetim kurulu başkanıdır; yardımcı başkan ise madencilik işlerinden sorumlu yardımcı bakandır. Bununla birlikte, bakanın başkanlık ettiği diğer kurumlar arasında Sanayi Şehirleri ve Teknoloji Bölgeleri Otoritesi (MODON) ile sanayi, madencilik, lojistik ve enerji gelişimine odaklanan 2030 Vizyonu kapsamında bir uygulama programı olan Ulusal Sanayi Gelişim ve Lojistik Programı (NIDL) yer almaktadır.

MIMR, 2030 Vizyonu kapsamındaki çeşitlendirme hedeflerinin gerçekleştirilmesinde merkezi bir rol oynamaktadır. Hedef, 2030 yılına kadar petrol dışı sanayilerde %84 ve yerli üretimde %55 büyüme sağlamaktır. Bu hedefe ulaşmak için NIDL; düzenlemelerin iyileştirilmesi, yurt içi ve dışından yatırımların artırılması, lojistik ağların geliştirilmesi, sanayi değer zincirlerinin yerleştirilmesi ve yerel iş gücünün yetkinleştirilmesini içeren bir yol haritası sunmaktadır.

NIDLDP'nin madencilik planı üç aşamaya ayrılmıştır:

- Birinci aşama, maden aramaları, keşifler ve fizibilite çalışmalarını içerir.
- İkinci aşama, arıtma kapasitesinin ve hammadde üretiminin artırılmasını hedefler.
- Üçüncü aşama ise yarı mamul ve nihai ürünlere odaklanır.

Sanayi ve madencilik sektörlerinde birçok kamu kurumu aktiftir:

- Ulusal Sanayi Gelişim Merkezi (NIDC): Politika geliştirme, yatırım çekme, iş istihbaratı toplama, sanayi şirketleriyle devlet arasındaki koordinasyonu sağlama ve sektörün temsilciliğini yürütme görevleri üstlenir.
- Ulusal Sanayi ve Madencilik Bilgi Merkezi: Sanayi ve madencilikle ilgili veri toplar ve analiz eder.
- Suudi İhracat Geliştirme Otoritesi: Mevcut ihracat düzenlemelerini gözden geçirip iyileştirir, yenilerini hazırlar ve Suudi şirketler için ihracat belgelerini kolaylaştırır. Ayrıca, Made in Saudi programını yürütür.
- Suudi Jeoloji Kurumu (SGS): Ulusal Jeoloji veri tabanını yönetir, jeoloji haritaları hazırlar, teknik araştırmalar yapar ve maden ile su kaynaklarını envantere alır. Ayrıca Nuthree adlı kuluçka merkezini işletir; bu merkez, jeoloji ve madencilikte girişimciliği, özellikle maden keşiflerini hedef alarak destekler.
- Suudi Standartlar, Metroloji ve Kalite Kurumu (SASO): Mal ve hizmet standartlarını geliştirir ve düzenler; şirketlere bu standartlara ulaşmaları için danışmanlık sağlar.

Finansman Kurumları

- Suudi Sanayi Kalkınma Fonu (SIDF): Son yıllarda yeniden yapılandırılarak Krallıkta sanayinin modernleşmesi için temel bir finansman kaynağı haline gelmiştir. 2022 yılı faaliyet raporuna göre, toplamda 14,2 milyar riyal (3,8 milyar dolar) değerinde kredi onaylamıştır; bunun 13 milyar riyalı (3,5 milyar dolar) sanayi sektörüne verilmiştir.
- Suudi EXIM Bankası: İhracatı desteklemek amacıyla Şubat 2020'de kurulmuş, kredi dağıtımı 2020'deki 320 milyon riyal (85,3 milyon dolar) seviyesinden 2023'te 16,5 milyar SA riyaline (4,4 milyar dolar) ulaşmıştır.

İhracat yapmak isteyen firmaların her yıl ocak ayında yapılan ve madencilik konusunda ülkenin en önemli etkinliği olan Future Minerals Forum (FNF) gibi önemli etkinliklere ve fuar katılım sağlamaları tavsiye edilmektedir.

Enerji

Enerji sektörü ülkenin GSYH içinden en fazla pay alan sektördür. Petrol ve doğalgaz çıkarma faaliyetleri %25,4, petrol rafineri faaliyetleri %6, elektrik, gaz ve su %1,2 civarında bir ağırlığa sahiptir. SA doğal gaz (elektrik üretiminin yarısı) geri kalan bölümün çok önemli bir kısma ise petrol ve türevlerinden elde edilmektedir. Bu çerçevede ülkenin enerji üretimi %99 yakın fosil yakıtlara dayalıdır. Halihazırda %0,5'in altında olan yenilenebilir enerji kaynaklarından elde edilen enerjinin %30 seviyesinin üzerine çıkartılması hedeflenmektedir. Yenilenebilir enerji alanında, güneş, rüzgâr ve nükleer enerji ön plana çıkan türlerdir. Diğer taraftan ülkede enerji kullanımında uzun süredir var olan devlet desteğinin, son yıllarda tekrar ortaya çıkan bütçe kısıtları çerçevesinde, azaltılmasının enerji tüketimi üzerindeki olumlu etkisi görülmektedir. Bu çerçevede konutlarda ve ticari işletmelerde kullanılan elektrik miktarında 2016 yılından itibaren azalma olduğu dikkati çekmektedir.

4. PAZARDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR VE DİĞER BİLGİLER

İş Kültürü

SA'da dinin politika, sosyal davranışlar ve iş dünyası üzerinde önemli bir yeri vardır. Suudiler İslami değerlerle uyuşan bilgilere ve davranışlara daha fazla değer vermektedir.

SA'da iş yapabilmek batıya göre biraz daha zor ve yavaş gerçekleşmekte olup, iş görüşmeleri sırasında sabırlı olmak gerekmektedir. Toplantılar telefon konuşmaları ile sık sık kesilebilir. Tartışma esnasında genellikle kişisel argümanlar kullanılmaktadır. Israr, karşı tarafı ikna etmek için sık sık kullanılan bir yöntemdir. Suudilerle olan iş ilişkilerinde saygılı ve içten davranışlar beklenmektedir. Büyüklere saygı göstermek önemlidir.

Selamlaşma için bazı temel Arapça sözcüklerin öğrenilmesinde fayda vardır. Kartvizitlerinizin bir tarafının İngilizce, diğer tarafının da Arapça olarak hazırlanması sık rastlanan bir durumdur. Tanıtım materyallerinin Arapça olması bir avantaj sağlayacaktır.

Suudi iş insanları ülkede gerçekleşecek olan önemli aktivitelere iş yaptıkları kişileri davet etmek isterler. Suudi iş adamları yabancılarla ilgilenirler ve yapacakları hataların affedilmesini beklerler.

İş hayatı, iyi kişisel ilişkilerle yürütülmektedir. Suudilerle iyi ilişki oluşturabilmenin bir yolu da onların sağlığı ve ailesi ile ilgili olabilecek soruları sormak ve olumlu temennilerde bulunmaktır.

Suudiler yemekte sessizliği tercih ederler. Yemek esnasında müzik çalınması her zaman hoş karşılanmamaktadır.

Toplantılar için en uygun zaman dilimi öğleden öncedir. Ayrıca, yaz sıcaklarında bazı Suudiler karanlık bastıktan sonra toplantı düzenlemeyi tercih edebilirler. Sosyal toplantıların veya iş toplantılarının kesin bir başlangıç ve bitiş saati olmayabilir.

Suudi iş kültüründe dakik olmak pek fazla öncelik taşımamaktadır. Yine de toplantılarda vaktinde olmak için gayret edilmesinde fayda görülmektedir, Ayrıca, Suudi muhataplarla telefon görüşmesi ve toplantı planlanırken namaz vakitlerinin dikkate alınması önemlidir.

Spor özellikle futbol, at ve deve güreşi (bahis yasaklanmıştır), avcılık, ülkenin çekici gelen tarafları ve Suudi mutfağı hoşlanılan konuşma konuları arasındadır. İç ve bölgesel siyaset, hastalık, kaza, ölüm ise kaçınılması gereken konuşmalar arasındadır.

Para Kullanımı

Günlük alışverişlerde, kredi ve Banka kartı kullanımı giderek daha fazla yaygınlaşmaktadır. Ticari ilişkilerde çek kullanımı yaygındır. Çeklerin nakde çevrilmesinde sıkıntı yaşanabilmektedir. Çek kabul edilecek şirketlerin finansal durumuna ilişkin araştırma yapılmasında fayda görülmektedir.

Pasaport ve Ülkeye Geçici Giriş Vizesi Uygulaması

Suudi Arabistan'a girişte Türk Vatandaşları Diplomatik, Hizmet, Hususi ve Umuma Mahsus Pasaport hamilleri vizeye tabidir. Vizenin kapıda alınması ya da elektronik vize alması mümkündür.

Bu kapsamda, (<https://visa.visitsaudi.com/>) internet sayfası üzerinden bir yıl geçerli, çok girişli ve 90 gün konaklama süreli elektronik vize temin edilmesi mümkündür. Söz konusu vize türünün kullanım amacı turizm, umre ve iş amaçlı ziyaretleri kapsamaktadır.

Öte yandan, anılan vize türü ile yapılacak seyahatlerde pasaport süresinin ülkeye girişi tarihinden itibaren en az 6 ay geçerli olması, e-vizenin alındığı pasaport ile seyahat edilmesi ve e-vize belge örneğinin ülkeye giriş işlemleri esnasında hazır bulundurulması şartları bulunmaktadır.

Resmi Tatiller ve Mesai Saatleri

İş saatleri sektöre göre değişmekle birlikte kamu kurumları için genel olarak pazar-perşembe günlerinde 08:00-16:00 (bankalar için 09:30-16:00) saatleri arasındadır.

Hafta sonu tatili Cuma ve Cumartesi günleridir.

Kuruluş Günü olan 22 Şubat ve Milli Gün 23 Eylül günleri resmi tatildir. Tatil olacak günün hafta sonu olması ya da hafta sonu tatiline yakın olması halinde tatil süreleri uzatılabilmektedir.

Haftalık çalışma saati maksimum (günlük 8 saatten 6 gün) 48 saat, Ramazan süresince ise günlük 6 saatten 6 gün maksimum 36 saattir. Kamu kurumları için 8 saat 5 gün olarak uygulanmaktadır. Ramazan Bayramı 5 gün ve Kurban Bayramı'nda 10 gündür.

Yerel Saat

GMT'den 3 saat ileridedir.

Türkiye ile aynı saat diliminde yer alan Suudi Arabistan'da da kış ve yaz saati uygulaması bulunmamaktadır. Hal böyle olunca, ülkemiz ile saat farkı bulunmamaktadır.

5. ŞİRKET KURULUŞU VE İŞ YAPMA İLE İLGİLİ BİLGİLER

Yabancı Yatırımlara İlişkin Ülke Mevzuatı & Sektörler ve Yabancı Sermaye Koşulları:

2024 yılı itibariyle yayımlanan yeni yatırım mevzuatı ile birlikte, Vizyon 2030 kapsamında ülkenin iş ortamı ve ekonomik alanda öne çıkan değişikliklerin özeti aşağıda sunulmaktadır:

- Yabancıların %100 sahiplik oranı ile toptan, perakende ve e-ticaret faaliyetleri yürütmelerinin önü açılmıştır,
- Yabancıların SA'da finansal varlıklara yatırım yapmalarının önündeki engeller kaldırılmıştır,
- Borsada işlem gören stratejik sektörlerde yabancıların %49'dan fazla paya sahip olmasını yasaklayan uygulama gevşetilmiştir,
- 2018 yılbaşında ülkede ilk defa %5 oranında KDV alınmaya başlanmış ve bu oran Temmuz 2020'de %15'e yükseltilmiştir,
- İstihdamda Suudileştirme programı hayata geçirilerek Suudilerin iş gücüne katılımı artırılmıştır,
- Kadınların iş gücüne katılmasının önündeki engeller kaldırılmış ve kadın istihdamı teşvik edilmeye başlanmıştır,
- Ekonomik çeşitlendirme hedeflerine ulaşmaya yardımcı olmak için "Giga Projeler" olarak adlandırılan projeler başlatılmıştır,
- Suudi Arabistan'ın lojistik merkezi olması için demiryolu, havayolu ve liman projeleri başlatılmıştır,
- Yabancıların gayrimenkul satın almaları kolaylaştırılmıştır,
- Kamu varlıklarını artıracak, harcamalarını azaltacak ve ekonomideki verimliliği artıracak şekilde vergi ve sübvansiyon programlarında değişiklikler yapılmıştır,
- Bölgesel yönetim merkezi Suudi Arabistan'da olmayan şirketlere 1 Ocak 2024'ten itibaren kamudan proje verilmemesi kararı alınmıştır,
- Ekonominin yönetiminde etkili çok sayıda yeni kurum kurulmuş ya da mevcutların yapısı değiştirilmiştir,
- 2019 yılında ilk defa turistik vize düzenlenmeye başlanmış olup 63 ülke için e-vize; ABD, İngiltere ve Schengen vizesi bulunan tüm ülke vatandaşlarına kapıda vize uygulaması hayata geçirilmiştir.

Ekonomik ve sosyal alanda atılan adımlar ülkeye gelecek yabancı yatırımların artırılmasının yanı sıra ülkenin yaşamak için daha cazip koşullar sağlamasına katkı sağlamaktadır. Bu da yabancı şirketlerin ülke pazarına olan ilgisini artırmaktadır.

Esasen, Yabancı Yatırım mevzuatının temel dayanağı 2000 yılında çıkarılan Kraliyet Kararnamesidir (Yabancı Yatırım Kanunu). Bu çerçevede, tüm yabancı yatırımcılar bu kanuna uygun şekilde çıkarılan bir ruhsata sahip olmalıdırlar. Söz konusu izin Suudi Arabistan Yatırım Bakanlığı (Ministry of Investment of Saudi Arabia-MISA) tarafından verilmektedir.

Kanun 2024 yılında son halini almıştır. Söz konusu kanun ile ayrıca; yatırım için gerekli işlem ve şartlar, yatırımcıların yükümlülükleri, yatırıma izin verilmeyen faaliyetler, vergi ve yatırımla ilgili anlaşmazlıkların halline ilişkin hükümler yer almaktadır.

2016 yılında alınan Bakanlar Kurulu kararı ile belli şartlar altında perakende ve toptan ticarete dönük yabancı yatırımların ülkede %100 kendi sermayeleri ile şirket kurmalarının yolu açılmıştır. Ayrıca, son yıllarda yapılan değişiklikler ile yabancı yatırımcıların, teknik müşavirlik ve danışmanlık şirketlerine %100 sahip olma imkânı getirerek, bu alanlarda serbestleşme sağlamıştır. Bu kapsamda yabancı yatırımcıların lisans alabilmeleri için aynı kapsamda 4 farklı ülkede tescil edilmiş şirketlerinin bulunması ve şirketin 10 yıllık tecrübesinin olması şartı aranmaktadır. Tahkim kanunu çerçevesinde uygulama yönetmeliği çıkartılarak bu konuda bir iyileştirme daha sağlanmıştır.

SA'da yatırım yapmak için gerekli olan minimum sermaye miktarı aşağıda sunulmaktadır:

No	Lisans Tipi	Minimum Sermaye Tutarı (SAR)	Minimum Suudi Ortaklık Oranı (%)
1	Ticaret (Suudi Ortakla Birlikte)	26.666.667 Yabancı sermaye tutarı 20.000.000 SAR'dan az olamaz, yabancı ortağın payı%75'i aşamaz.	25%
	Ticaret (%100 Yabancı)	30.000.000	-
2	Sanayi	-	-
3	İletişim	-	40%
4	Sigortacılık ve Reasürans	-	40%
5	Gayrimenkul Finansmanı	200.000.000	40%
6	Gayrimenkul Yatırımı	Her bir proje tutarı 30.000.000 SAR'dan az olamaz. (Arazi ve inşaat dâhil) (Arazi ve yapı Haremeyn-i şerifeyn'in dışında)	-
7	İnşaat Projeleri Yönetimi; Mühendislik, Tedarik ve İnşaat Sözleşmeleri (EPC)	-	25%
8	Toplu Taşıma (Şehir içi Otobüs Taşımacılığı)	500.000	30%
9	Toplu Taşıma (Şehir içi Metro Taşımacılığı)	500.000	20%
10	Diğer Ulaştırma Hizmeti Faaliyetleri	10.000.000	-
11	Anonim Şirket	500.000	-
12	Tek Kişilik Anonim Şirket	5.000.000	-

2016 yılında alınan Bakanlar Kurulu kararı ile belli şartlar altında perakende ve toptan ticarete dönük yabancı yatırımların ülkede %100 kendi sermayeleri ile şirket kurmalarının yolu açılmıştır.

Bahse konu şartlar aşağıda yer almaktadır.

- Kuruluş sermayesi 30 milyon SAR'dan az olmayacak ve en az 3 uluslararası pazarda faaliyetleri bulunacak,
- Çalışma ve Sosyal Gelişim Bakanlığının koyduğu Suudileşme hedeflerini yerine getirecek ve önemli pozisyonlarda Suudilerin çalıştırılmasına ve devamlılığına dönük planını ilk beş yıl içinde sunacak,
- Şirket yıllık bazda, Suudlu çalışanlarının en az %30'u için eğitim planlaması yapacak,
- Şirket kurulum lisansı alınmasından sonraki 5 yıl içinde 300 milyon SAR (başlangıç sermayesi dâhil) daha yatırım yapma garantisi verecek,

Veya

- Şirket kurulum lisansı alınmasından sonraki 5 yıl içinde 200 milyon SAR (başlangıç sermayesi dâhil) daha yatırım yapma garantisi verecek ve aşağıdaki kriterlerden en az birisini sağlaması gerekmektedir:
 - Satılan ürünlerin en az %30'u SA üretimi olacak,
 - Satış gelirlerinin en az %5'i SA'da Ar-Ge harcamalarına ayrılacak,
 - Lojistik ve satış sonrası destek merkezi kurulacak.

Söz konusu değişikliğin amacı ise uluslararası büyük perakende zincirlerinin SA pazarına çekilmesini hızlandırmaktır.

Ayrıca; MISA; sermaye şartlarını faaliyetin kapsamına göre artırma yetkisine sahiptir. SEZ (Special Economic Zone) içinde bazı sektörlerde farklı uygulamalar olabilir. 2023 yeni Şirketler Kanunu ile bazı şirket türlerinde genel sermaye şartı kaldırılmış olsa da yabancı yatırım lisans şartları ayrı uygulanır.

Genel sanayi yatırımlarında; sermaye miktarı yatırımın niteliğine göre değerlendirilir ve fabrika kurulumu için ayrıca SA Sanayi ve Mineral Kaynaklar Bakanlığı izni ve çevre lisansı gerekmektedir.

Sigorta ve reasürans ile gayrimenkul finansmanı konusunda SAMA-Suudi Arabistan Merkez Bankası önemli bir konumdadır. Sigortacılık-reasürans için SAMA düzenleyici kurumdur ve gayrimenkul finansmanında da SAMA lisansı gerekir.

Yatırım Ortamına İlişkin Değerlendirme

Ülkenin yatırım stratejisinde önemli değişiklikler olmuştur. Ülke ekonomisinin yönetimi; "SA'nın artık sermaye ihraç eden değil; sermaye ithal eden bir ülke konumuna geldiğini" işaret etmektedir. Bu kapsamda, kimyasal ürünler, makine ve ekipmanları, gıda ürünleri, kültür balıkçılığı, ilaç ve biyoteknoloji ürünleri, tıbbi cihaz, otomotiv, havacılık, savunma sanayi, yenilebilir enerji sanayi, madencilik, enerji ve lojistik sektörleri öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir. Bu alanlarda üretim kapasitesini artıracak yerli ve yabancı yatırımların artırılması için çok sayıda destek sağlanmaktadır. Bu çerçevede; kamu ihalelerinde yerel girdi avantajı/zorunluluğu, gümrük vergisi muafiyeti, uzun dönemli düşük faizli finansman, teminat mektubu finansmanı, arsa ve tesis tahsisi ve istihdam desteği gibi teşvikler bulunmaktadır. Söz konusu sektörlerin önemli bir kısmının ülkemizin sanayi üretiminde öne çıktığı alanlar olduğu dikkat çekmektedir.

Diğer taraftan, SA hükümeti 2030 yılına kadar petrol dışı ürünlerin ihracatının petrol dışı GSYİH'nin %16'sından %50'sine çıkarmayı hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmak için SA hükümeti, Suudi şirketlerinin kapasitesini geliştirmek, rekabet güçlerini artırmak ve küresel erişimlerini genişletmek için çeşitli teşvik programları başlatmıştır. Yakın dönemde kurulan ya da mevcut yapısı güçlendirilen SA Dış Ticaret Otoritesi, Suudi İhracatı Geliştirme Otoritesi, Suudi EXIM Bank, Suudi Sınai Kalkınma Fonu, Yerel İçerik ve Kamu İhaleleri Otoritesi, Ulusal Sınai Kalkınma ve Lojistik Programı ve Made In Saudi Programı bu stratejinin bir parçasıdır. Bu kurumlar ve programlar, Suudi endüstriyel üretimini, ihracatını, ürün çeşitliliğini ve rekabetçiliğini artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca, Suudi ürünlere olan güveni artırmak, yeni pazarlara girmelerini desteklemek, tahsilat riskini azaltmak ve sermaye erişimini kolaylaştırmak gibi görevleri yerine getirmektedirler.

SA'nın yatırım ve iş ortamında kaydettiği ilerleme sayesinde 2019 ve 2025 yılları arasında yayımlanan çeşitli uluslararası endekslerdeki sıralaması iyileşmiştir.

Suudi Arabistan'ın ekonomisinin yapısal dönüşümüne yönelik bir süreç başlatması ve bu kapsamda ülkenin mevcut teknolojik alt yapısının geliştirilmesi, yerel ekonomi ve dış ticaretin güçlü olması, kamu maliyesi, vergi sistemi ülkenin rekabetçilik endeksindeki sırasının yükselmesine katkı sağlamıştır. Buna karşın ülkedeki iş gücü piyasasının katı olması, toplumsal yapı ve iklim koşulları, bilimsel altyapı, eğitim ülkenin rekabetçilik endeksindeki sıralaması üzerinde olumsuz etkisini sürdürmektedir.

Küresel Rekabetçilik Raporu'nun 2022 yılında yayınlanan versiyonunda Suudi Arabistan'ı dijital beceriler, uluslararası tecrübe ve yabancı nitelikli iş gücü açısından dünyanın en iyi 10 ülkesi arasında sıralamıştır. Rapor, bu ilerlemeyi bilgi ve iletişim teknolojisinin benimsenmesi, esnek çalışma düzenlemeleri, dijital beceriler ve yasal çerçeve gibi bir dizi faktöre bağlamıştır.

Faaliyet Kolunun Belirlenmesi: SA'da birçok sektörde faaliyette bulunmak kural olarak serbesttir, (şirketin kuruluş sözleşmesinde bulunmak koşuluyla) ancak bazı yatırım alanları, Suudi ve GCC (Körfez İşbirliği Konseyi) ülkeleri vatandaşlarına tahsis edilmiştir. Bu alanlarda yabancılar yatırım yapamaz.

Yabancılar izin verilmeyen yatırım alanları şunlardır (Negatif Liste):

Sanayi sektörü:

- Petrol arama, sondaj ve üretim (Madencilikle ilgili hizmetler hariç)

Hizmetler sektörü:

- Askeri sektöre yiyecek sağlama
- Güvenlik ve dedektiflik hizmetleri
- Mekke ve Medine'de gayrimenkul yatırımları
- Hac için turist rehberliği ve hizmetleri
- İstihdam büroları ve hizmetleri
- Uluslararası sınıflandırması CPC 621 olan komisyon acenteleri
- Balıkçılık

Şirket ve Diğer Temsilcilik Kurulumlarına İlişkin Mevzuat

Suudi Arabistan Yatırım Bakanlığı (MISA), yabancı yatırımlardan sorumludur. Yabancı yatırımcıların şirket kurulumu için gerekli olan lisans bu kurumdan temin edilmektedir. Başlangıçta bir düzenleyici kurum olarak kurulan MISA, odağını giderek daha fazla yatırım teşviki ve yardımına kaydırarak, potansiyel yatırımcılara web sitesinde (<https://investsaudi.sa/en/>) veya (<https://misa.gov.sa/>) ayrıntılı rehberlik ve mevcut yatırım fırsatlarının bir kataloğunu sunulmaktadır.

MISA; şirket kurulumu sürecinde, firmalarımızın doğrudan kendileri ile ilk teması sağlaması konusunda Müşavirliğimize de bilgi vermiştir.

Bu kapsamda, MISA'nın destek adresi aşağıdaki şekildedir. Bu e-posta adresine mail atarak MISA'dan kurmak istediğiniz şirkete ilişkin İngilizce/Arapça bilgi talep edilmesi imkan dahilinde olup; kısa sürede doyurucu cevap verildiği bilinmektedir.

InvestorCare@misa.gov.sa

investmentsupport@misa.gov.sa

SA'da yabancı yatırımcılar tarafından kurulacak şirketler için yapılması gereken ilk adım, SA Yatırım Bakanlığından (MISA) tüzel kişi adına (örneğin Türkiye'de kurulu olan şirket adına) yabancı yatırımcı lisansı alınmasıdır. MISA, yatırımcılara tüm hizmetlerin sağlanmasından sorumlu otoritedir. Yatırım lisanslarının gereksinimleri faaliyet alanlarına göre değişmektedir.

Söz konusu yabancı yatırım lisansına <https://misa.gov.sa/activities/e-services/> adresinden çevrimiçi olarak başvurulması mümkündür. Paylaşılan linkten erişilecek sistemde gerekli alanların doldurulması ve SA Büyükelçilikleri ya da Başkonsoloslukları tarafından onaylanan veya apostilli şirket tescil belgesi ve son yıl mali tabloların sisteme yüklenmesi gerekmektedir. Ayrıca yabancı yatırımcı lisansı için senelik 2.000 Suudi Arabistan riyali (SAR) ve MISA'nın yatırımcılarla ilişkiler merkezlerinden hizmet almak için ilk yıl abonelik ücreti 10.000 SAR ve müteakip yıllar için 60.000 SAR ödenmesi gerekmektedir. Başvuru esnasında 1 yıllık Yabancı Yatırımcı Lisans Bedeli ve 10.000 SAR ilk yıl MISA abonelik ücreti olmak üzere 12.000 SAR ödeme gerekli olmaktadır.

Söz konusu lisans alındıktan sonra; devlet kurumları tarafından özel sektöre sunulan hizmetlere erişimi kolaylaştırmak için kurulan "Saudi Business Center" portalı (<https://business.sa/>) üzerinden şirket tesciline ilişkin işlemlerin yapılması mümkündür. Platform üzerinden, şirket tescili, ticaret odasına üyelik işlemleri; Zekat ve Vergi Genel Otoritesi, Sosyal Sigorta Genel Kuruluşu, Çalışma Bakanlığı'na kayıt gibi işlemler ile belediyeden iş yeri izni alınması gibi işlemlerinin yapılması mümkündür.

Genel çerçevesi ile şirket kurulumu işlem bazında Yabancı Yatırımcı Lisansı alındıktan sonra;

- Şirket kurulum sözleşmesinin hazırlanması,
- Şirketin Ticaret Bakanlığında tescil edilmesi,
- Çalışma Bakanlığına kayıt olunması, Sosyal Güvenlik Kurumuna (GOSI) kayıt olunması ve Zekat ve Vergi İdaresine (ZATCA) kayıt olunması
- Ticaret odasına üye olunması,
- Belediyeden iş yeri izni alınması,
- Bankada yeni şirket hesabı açılması
- Şirket mührünün yapılması

Bu süreçte, firmalarımız profesyonel desteğe ihtiyaç duyabileceği düşünülmekte olup, bu konuda Ticaret Müşavirliğimize başvurulması halinde bu konuda destek verebilecek hukuk-danışmanlık firmaları listesi firmalarımıza iletilebilecektir.

Yapılacak işlemlerle ilgili olarak 200 SAR ticari kayıt, 2.000 SAR ticaret odasına üyelik ücreti ve 500 SAR elektronik gazete yayımlanma ücreti ve 2.000 SAR belediye ve sivil savunma harcı ödenmesi gerekmektedir. Söz konusu tutarlar gösterge niteliğinde olup değişiklik göstermesi mümkündür.

SA şirketler kanuna göre 5 adet farklı şirket tipi bulunmaktadır; Limited Şirketi, Anonim Şirket, Ortak Girişim, Sınırsız Sorumluluk Şirketi (Unlimited Liability Company), hisse ile sınırlı ortaklı şirketleri. Ancak, SA'da katma değer yaratacak yabancı yatırımlar temel olarak dört farklı şirket türünde yatırım yapabilmektedirler. Limited şirket (Limited liability companies-LLC), Şahıs Şirketi yada bir kişi adına kurulan Limited Şirketi (Limited Liability One-person Company), Anonim Şirket (Joint stock companies) ve Yabancı Şirket Şubesidir. Pratikte yabancıların SA'da en çok tercih ettiği şirket türü limited şirketi ve yabancı şirket şubesi şekilleridir.

Şirket Feshi:

Şirket feshi ya da yabancı ortaklı bir şirketin %100 yerli olarak tescili için izlenecek yollar aşağıda sunulmaktadır:

1. Çalışanlar sözleşmelerinde yer alan hususlar dikkate alınarak işten çıkarılır.
2. İşletmenin bulunduğu iş yeri kapatılır.
3. Şirketin doğrudan veya dolaylı olarak yerine getirdiği faaliyetler sonlandırılır.

Şirket feshine ilişkin bir yazı aşağıdaki devlet kurumlarına iletilir ve lisans iptali talebinde bulunulur;

- Ticaret Bakanlığı
- Zekat ve Gelir Vergisi Dairesi
- Ticaret Odası
- Sosyal Sigortalar Kurumu
- İnsan Kaynakları ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı
- Belediye

Söz konusu kamu kurumlarına başvuru işlemi MESAR isimli e-devlet uygulaması üzerinden yapılabilir. Herhangi bir ücret ödeme gerekliliği bulunmayan fesih işlemi, fesih işlemine mani bir durum olmaması halinde ortalama iki gün içinde sonuçlanmaktadır.

Yatırım Teşvikleri:

Yabancı yatırımcılara yerel yatırımcılara sağlanan mali imkanlar aynı şekilde sunmaktadır. Yabancı yatırımcılar, Arap Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Fonu, Arap Yatırım ve İhracat Kredisi Garanti Kurumu, İslam Kalkınma Bankası ve Arap Para Fonu tarafından sunulan bölgesel finansal programlara da erişebilmektedir.

Suudi Arabistan'da muhtelif yatırım projelerine genel olarak kredi sağlayan ve 1974 yılında kurulan Saudi Industrial Development Fund-SIDF (<https://www.sidf.gov.sa/>); enerji, maden, lojistik ve sanayi sektörlerindeki yatırımlara kısa, orta ve uzun vadeli kredi sağlamak üzere kurulmuştur. Anılan fon ağırlıklı olarak Suudi Arabistan Sanayi ve Mineral Bakanlığı ile yakın çalışmakta ve son dönemde Endüstri 4.0 konusunda proje kredileri vermeye de yönelmiş olup; münhasıran ihracatçılara yönelik finansman sağlayan bir yapısı bulunmamaktadır. SIDF; yeni üretim tesisi yatırımlarına projelerine kredi desteği sağlamaktadır. Ticari sicile kayıtlı Suudi ve yabancı şirketlere, sabit varlıkların, işletme öncesi giderlerin ve başlangıç işletme sermayesinin%50'sine kadar olan kısmını kapsayan maksimum 15 yıllık bir vadede kredi sağlayabilmektedir.

Ülkede faaliyetlerine 1975'den beri devam eden Saudi Fund for Development (SFD) <https://www.sfd.gov.sa/en> ise; kalkınmakta olan ülkelere tarım, sosyal çalışmalar ve altyapı gibi muhtelif kalkınma projelerini finanse etmektedir.

2017 yılında Suudi Arabistan Vizyon 2030 stratejisi kapsamında kurulan National Development Fund (Milli Kalkınma Fonu) (<https://ndf.gov.sa/en/campaign/>) ise ülkenin kalkınma vizyonu kapsamındaki insani ve kültürel gelişim, altyapının geliştirilmesi, konut arzının artırılması, sınai yatırımların artırılması, tarımın geliştirilmesi, turizmin geliştirilmesi gibi bir çok alanda aralarında Saudi Eximbank'ın da olduğu çeşitli alt fonlar kurmuş durumdadır. Mezkur NDF fonu daha çok bir üst yönetim organı olarak hareket etmekte ve doğrudan ihracata yönelik kredi ve desteklerle alakadar olmamaktadır.

Ayrıca az gelişmiş veya uzak şehirlerdeki projeler için vade 20 yıla kadar uzatılabilmekte ve kredi oranı %75'e kadar artırılabilir. Bu kredinin geri ödeme maliyeti ve süresi ticari kredilere daha avantajlıdır. Ayrıca, bu kredilerin geri ödemesi projenin tamamlanması ardından öngörülen nakit akışına göre yapılandırılabilir. Sanayi üretimine sağlanan teşvik uygulamalarına ilişkin bilgiye https://industry.sa/en/services/standard_incentive adresinden erişmek mümkündür.

Öte yandan, kamu alımlarında yerli girdi kullanımı, yerli üretimi teşvik etmek üzere kullanılmaktadır. Bu kapsamda genel olarak yerli girdi kullanımına kamu alımlarında %10 fiyat avantajı sağlanmaktadır. Öte yandan Yerli Girdi ve Kamu Alımları Kurumu tarafından belirlenen ve yerli üretim alanları genişledikçe güncellenen zorunlu yerli girdi listesi bulunmaktadır.

https://lcpa.gov.sa/p/en_US/MandatoryListNationalProducts internet sayfasından erişilebilecek listede yer alan ürünlerin kamu alımları kapsamında yerli üreticilerden temini zorunlu kılınmaktadır. Ayrıca bazı ihalelerde minimum yerlilik şartları da aranmaktadır. Minimum yerli malı şartını karşılamayan teklifler değerlendirmeye alınmamaktadır.

SA'da üretim yapan şirketlerin, sınai kullanım için ithal ettikleri makine, teçhizat ve yedek parça gibi ürünlerin ithalatında gümrük vergisi muafiyeti sağlanmaktadır. Bu muafiyet, yerel üreticiler/tedarikçiler tarafından temin edilemeyen ürünlere veya yerli ürünlerin gerekli özellikleri karşılamaması durumunda uygulanmaktadır. Anılan muafiyet için SA Sanayi ve Maden Bakanlığının ön onayı gerekmektedir.

Bunun yanında ülkenin sanayi bölgelerinden sorumlu olan Suudi Sanayi Menkulleri Kurumu (MODON) sanayi bölgelerinde metrekaresi yıllık 1 SAR'dan başlayacak şekilde kiralama yapmaktadır. Söz konusu kira maliyetleri sanayi bölgesinin konumuna göre değişiklik göstermektedir.

Arazi ve hazır bina kiralama ücretleri ile sanayi bölgesinde sağlanan elektrik, doğalgaz ve su gibi hizmetlerin maliyet bilgilerinin <https://modon.gov.sa/en/Systems/Pages/IndustryCost.aspx> internet sayfasından takip edilmesi mümkündür.

Bahsekonu yatırım teşviklerine ilave olarak, ihracata yönelik devlet destekleri de sağlanmakta olup SA İhracatı Geliştirme İdaresi tarafından; fuarlara katılım, yasal destek, pazarlama ve reklam, pazara giriş belgeleri, tedarik zinciri ve ihracat stratejisi yönelik danışmanlık hizmetleri, potansiyel alıcıyı ziyaret, e-ticaret ilan giderleri gibi ihracatçılara yönelik destek programları yürütülmektedir. Söz konusu destek programlarının destek oranlarına ve üst sınırlarına <https://www.saudiexports.gov.sa/en/eservices/FND> adresinden erişmek mümkündür.

Vergi Uygulamaları:

Vergi konusunda ise, özetle, Suudi Arabistan'lı (yerel) yatırımcılar %2,5 zekata tabi olup; ülkenin vergi otoritesi Zekat, Vergi ve Gümrük Otoritesi (ZATCA-Zakat, Tax and Customs Authority)'dir.

Ülkede KDV uygulaması dahi yeni olup; 2018 yılında %5 olarak uygulamaya alınan KDV, 2020'den sonra %15 olarak güncellenmiştir.

Yabancı sermayeli firmalar ise kazançlarından %20 oranında vergiye tabidir.

Ülkede ihraç malının bünyesine giren ürünler için KDV iadesi sistemi mevcuttur. Söz konusu klasik iade sistemi dışında ZATCA tarafınca ihracatçılara yönelik sağlanan bir destek olmadığı bilinmektedir. ZATCA Suudi Arabistan Maliye Bakanlığına bağlı olup; mezkur Bakanlığın da ihracatçılara finansman konusunda bir politikası mevcut değildir.

Bir şirket Suudi Arabistan'daki şirketler için mevcut mevzuata uygun olarak kayıtlıysa veya merkezi Suudi Arabistan'da bulunuyorsa Suudi Arabistan'da yerleşik olarak kabul edilmektedir. Standart kurumlar vergisi oranı %20'dir.

Suudi Arabistan'da mukim bir şirket, ülkedeki faaliyetleri sonucunda elde edilen gelir üzerinden vergilendirilir. Suudi Arabistan'da yerleşik bir işyeri aracılığıyla faaliyet gösteren yerleşik olmayan bir kişi de bu şirket ile ilgili gelirleri üzerinden vergilendirilir. Şubeler de iştiraklerle aynı şekilde vergilendirilir.

Gelir vergisi, genellikle Suudi olmayan bir şirketin yerleşik bir şirketteki hissesi üzerinden alınır. Eğer şirket Suudi menkul kıymetler borsasında alınıp satılıyorsa zekat sadece ticari olarak tutulan Suudi hissesinden alınır. Körfez İşbirliği Konseyi (GCC) ülkeleri vatandaşları Suudiler gibi muamele görmektedir. Mukim bir şirket için vergi matrahı, Suudi Arabistan'daki herhangi bir faaliyetten kaynaklanan Suudi olmayan ortağın vergiye tabi gelir payından izin verilen giderler düşülerek hesaplanır.

Suudi Arabistan'da yerleşik bir şirket aracılığıyla faaliyet gösteren yerleşik olmayan bir kişinin vergi matrahı da anılan şirketteki faaliyetlerinden kaynaklanan gelirden izin verilen giderler düşülerek hesaplanır. Bir şirketin vergiye esas değeri, şirketin muhasebe amacıyla konsolide edilip edilmediğine bakılmaksızın, hissedarlarından, ortaklarından veya iştiraklerinden bağımsız olarak belirlenir.

1 Ocak 2019'da veya sonrasında başlayan mali yıllar için, zekat, Suudi veya KİK ülkesi vatandaşı hissedarının net düzeltilmiş karı üzerinden %2,5 olarak hesaplanır. Miladi yıl üzerinden zekât ödeyenler için zekât matrahına uygulanan oran %2,5'tür (bilanço bazında).

Yerleşik bir şirkette ait hisselerin yerleşik olmayan bir hissedar tarafından elden çıkarılmasına %20 sermaye kazancı vergisi uygulanır. Grup şirketleri arasında varlıkların tamamı doğrudan veya dolaylı olarak gruba aitse ve varlıklar devir tarihinden itibaren en az iki yıl süreyle grup dışında elden çıkarılmamışsa, herhangi bir kazanç veya kayıp oluşmaz.

2018 yılı başından itibaren ülkede KDV uygulaması devreye girmiş olup standart KDV oranı yüzde 2020 Temmuz ayından itibaren %15 olarak uygulanmaktadır. Öte yandan, tütün ve tütün ürünlerinde %100; gazlı içeceklerde %50; enerji içeceklerinde %100; tatlandırılmış içecekler %50; elektronik sigaralar ve kartuşları %100 ilave vergi alınmaktadır.

Gelir Vergisi; Çalışanların geliri üzerinden hesaplanan gelir vergisi uygulaması bulunmamaktadır.

Kurumlar Vergisi; SA'da kurumlar vergisine tabi kişiler aşağıda sıralanmaktadır.

1. Yerleşik bir sermaye şirketinin Suudi olmayan ortaklarının hisseleri için.
2. Suudi vatandaşı olmayan ve Krallık'ta iş yapan gerçek kişi.
3. Krallıkta bir işyeri aracılığıyla iş yapan, mukim olmayan bir kişi.
4. Krallık içindeki kaynaklardan diğer vergilendirilebilir geliri olan, yerleşik olmayan kişi.
5. Doğalgaz yatırımı alanında faaliyet gösteren kişi.
6. Petrol ve hidrokarbon üretimiyle uğraşan kişi.

Yerleşik bir ortaklık (şahıs şirketleri) veya şirketlerin ortaklarından; Yerel ortaklıklarda ortaklığı bulunan yerleşik olmayan kişiler ülkedeki yerel işletmelerdeki payı ile sorumlu olup, şirket yerine ortakların vergileri değerlendirilir.

Ortaklıktaki bütün faaliyetlerden elde edilen gelirden yabancı ortak kendi payına ait kısım için vergi beyannamesini verir. Bu beyan Gelir Vergisi Kanununa tabidir.

Kurumlar vergisi mükellefleri vergiden düşülmesi için;

- Amortisman çizelgesi
- Gelirler ve kaynağı
- Alt taşeron ve teknik danışmanlık hizmeti alınan yerlerin makbuzları, vergi numaraları
- Sigorta yaptırılan şirketlerin isimleri, adresleri, dosya numaraları ve primleri
- Yurtdışına yapılan ödemeler, niteliği ve makbuzlarını vergi dairesine ibraz eder.

Stopaj; Gelir Vergisi Kanunu'na göre mükellef olan veya olmayan her yerleşik kişi ile yerleşik olmayanların SA'daki yerleşik olmayanlara yaptıkları ödemeler stopaja tabidir. Ödemeyi yapanlar, ödeme yaptıkları ayı takip eden ayın ilk 10 gün içerisinde vergi dairesine gerekli bilgilerle birlikte stopajı öder. Ayrıca yıllık beyanname verilir.

Muhasebe Sistemi; SA'da şirketler muhasebe kayıtlarını Suudi Onaylanmış Muhasebeciler Organizasyon'un standartları (Saudi Organisation of Certified Public Accountants- SOCPA) çerçevesinde tutmakta iken, borsada olan şirketlerden başlamak üzere kademeli olarak Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'na (International Financial Reporting Standards – IFRS) geçilmesi planlanmakta ve tüm işletmelerin 2018 yılı sonu itibariyle geçişi tamamlamış olmaları hedeflenmektedir.

Sigorta

Bütün çalışanların sosyal güvenlik kurumuna kaydının yapılması zorunludur.

(https://www.gosi.gov.sa/GOSIOnline/About_GOSI_Electronic_Services&locale=en_US)

SA vatandaşları için ücretin yüzde 22'si oranında sosyal sigorta primi ödenmesi gerekmektedir. Brüt ücretin yüzde 12'si işveren yüzde 10'u ise çalışan tarafından ödenir.

Yabancılar için sosyal güvenlik sistemi yoktur. Sadece iş kazalarına karşı yüzde 2 oranında sigorta primi ödenir.

Çalışanın kusurundan kaynaklanmayan nedenlerle iş akdi sona ererse, işveren çalışılan ilk beş yıl için yıllık yarım maaş, sonraki yıllar için yıllık bir maaş tutarında iş sonu tazminatı öder.

SA iş kanuna göre özel sektörde çalışacak Suudilere dönük 4.000 SAR tutarında bir asgari ücret belirlenmiştir.

Ayrıca, özel sigorta şirketlerinin faaliyet izinleri ve denetimleri ile ilgili "Müşterek Sağlık Sigortası Konseyi (The Council of Cooperative Health Insurance)" bulunmaktadır.

- The Mediterranean & Gulf Cooperative Insurance & Reinsurance Company (MedGulf)
- Tawuniya cooperative Insurance Company
- AXA Cooperative Insurance Company
- Allianz Saudi Fransi Insurance Company
- BUPA Arabia for Cooperative Insurance
- Allied Cooperative Insurance Group(ACIG)
- MetLife AIG ANB for Cooperative Insurance Company
- Solidarity Saudi Takaful Company

Sigorta şirketleri yapılan sözleşme çerçevesinde ve prim tutarlarına göre yurt dışı giderleri karşılayabilmektedir.

Ülkede sigortacılık sektörünün topladığı primlerin %60'a yakını sağlık sigortası primlerinden oluşmaktadır.

Bankacılık Mevzuatı

Ülkede finansal sistem SAMA (Saudi Arabian Monetary Authority- Merkez Bankası), Lisanslı Bankalar, özel yatırım fonları, birikim fonları, ihtisaslaşmış kredi kurumları ile menkul kıymet borsasından meydana gelmektedir. Bankacılık lisansları Maliye Bakanının önerisi, SAMA'nın incelemesinin ardından Bankalar Kurulu Kararıyla verilmektedir.

Kambiyo konusunda SAMA (<https://www.sama.gov.sa/en-US/Pages/default.aspx>) ilgili kamu birimi konumunda olup; klasik merkez bankası faaliyetlerinin yanı sıra finansal teknolojiler (fintek), dijital bankalar, kara para ile mücadele konularında çok aktiftir.

Ülkede kurulacak yerli ve yabancı sermayeli şirketler ve ortaklıklarda ilk başvuru makamı MISA iken, SAMA ülkede kurulacak bankalar için ilk başvuru makamıdır. SAMA'nın uygunluğunun alınması sonrasında banka kuracak yatırımcılar MISA'ya başvurabilmektedir. Malumları olduğu üzere, Suudi Arabistan 1986'dan bu yana USD/SAR kurunu 3,75 olarak sabit şekilde uygulamaktadır.

Yerel bankalar ve finansal kurumlar, inşaat projelerine kredi sağlayarak finansman süreçlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Uzun vadeli kredi imkanları sunarak projelerin hayata geçirilmesine destek olmaktadır. Suudi Arabistan'da bankacılık sistemi gelişmiş durumda olup; ülkede hem yerli hem de yabancı bankalar faaliyet göstermektedir.

Ülkenin yerli bankaları aşağıdaki listede sunulmaktadır.

- Saudi National Bank
- Saudi Awwal Bank
- The Saudi Investment Bank
- Alinma Bank
- Bank Saudi Fransi
- Riyadh Bank
- Alrajhi Bank
- Arab National Bank
- Bank Albilad
- Bank Aljazira
- Gulf International Bank

Ülkemiz Ziraat Bankası da Cidde'de mukim şekilde operasyonlarını gerçekleştirmekte olup; Suudi Arabistan'da faaliyet gösteren diğer yabancı sermayeli bankalar Abu Dhabi Commercial Bank (ADCB), Bank Muscat, Bank of China, Bank of Jordan, Bank Syariah Indonesia, Banque Misr, BNP Paribas, Deutsche Bank, Emirates NBD, First Abu Dhabi Bank (FAB), Industrial and Commercial Bank of China (ICBC), J.P. Morgan Chase, MUFG Bank, Ltd., National Bank of Bahrain (NBB), National Bank of Egypt, National Bank of Iraq, National Bank of Kuwait (NBK), National Bank of Pakistan (NBP), Qatar National Bank (QNB), Oman Sohar International Bank, Standard Chartered Bank, Trade Bank of Iraq ve UBS AG Bank olarak lisanslı durumdadır.

Suudi Arabistan Merkez Bankası (SAMA) dijital bankacılık ve fintek konusunda öncü rol oynama gayretinde olup; bu kapsamda ülkede dijital bankacılık konusunda D360, ülkenin telekom operatörü olan STC'ye ait dijital banka olan STCBank ve Vision Bank olmak üzere üç oluşum dijital bankacılık yapmaktadır.

Bankalar temel olarak topladıkları mevduatı (ağırlıklı olarak vadesiz) kredilerde kullanmakla birlikte, varlıklar içerisinde ağırlık SAMA kaynaklı araçlarda olup, ikinci sırada ise krediler yer almaktadır. Bireysel veya kurumsal olarak kredi alabilmek için, ülkede tüzel bir kişiliğinizin bulunması gerekmektedir.

Suudi Arabistan'ın hızla gelişen bir borsa altyapısı mevcut olup; PIF altında bir şirket olarak kurulu olan TADAWUL halen 253 adet çok önemli Suudi şirketinin kote olduğu bir borsa konumundadır.

Nomu adlı alt borsa ise Tadawaul çatısı altında sadece kalifiye yatırımcıların işlem yapabildiği ve Tadawul'a kote olma şartları kadar yüksek olmayan standartları olan ülkede paralel piyasa olarak adlandırılan bir yapıda olup; 79 şirket burada işlem görmektedir. Suudi Arabistan Sermaye Piyasası Otoritesi ise 2003 yılında kurulmuştur (Saudi Capital Market Authority- <https://cma.gov.sa/en/Pages/default.aspx>).

İslami finansman yöntemleri, özellikle Suudi Arabistan'da yaygındır. Sukuk (İslami tahvil) gibi araçlar, projelerin finansmanında kullanılmaktadır.

Vizeler

Yabancı Çalıştırma ve Oturma İzinleri: Ülkede tüm özel sektör çalışanlarının %75'ten fazlası yabancı çalışanlardan oluşmaktadır. SA'da çalışma ve oturma izni alınabilmesi için; öncelikle işverenin sponsor şirket olarak Çalışma ve Sosyal Kalkınma Bakanlığı'na vize başvurusunda bulunması gerekmektedir. Ardından anılan bakanlık, yapacağı inceleme sonrasında uygun görülmesi halinde şirkete yabancı bir işçiye sponsor olması için gerekli izinleri vermektedir. Oturma izinleri süre bir yıla kadar düzenlenmektedir ve bir sene uzatılarak yenilenmesi mümkündür. Sonrasında sponsor olacak şirket Çalışma Bakanlığından aldığı izinle Suudi Arabistan Dışişleri Bakanlığına başvurarak çalışanının ülkeye gelebilmesi için gerekli vize işlemlerine başlatması gerekmektedir. Ülkede yabancı çalışanlardan ve bakmakla yükümlü oldukları mukimlerden oturma harcı alınmaktadır. Yabancıların oturma izni yenilemesinde ödenmesi gereken harç miktarının artırımında devlet hazinesine ilave gelir kaynağı sağlanması ve Suudi vatandaşlarının istihdamını teşvik edilmesi hedeflenmiştir. Ancak bu uygulama tüm şirketlerin çalışan maliyetlerini ciddi bir şekilde artırmıştır. Ayrıca, anılan uygulama nedeniyle, pek çok çalışanın bakmakla yükümlü olduğu kişiler SA yerine kendi ülkelerinde ikamet etmeyi tercih etmektedir.

Kalifiye İşgücü Temini: Ülkede işgücü problemi bulunmamaktadır. Suudi vatandaşı Araplar taahhüt sektöründe çok fazla çalışmamakla birlikte, ülkede oturumu bulunan profesyonel birçok Filipinli, Bangladeşli, Pakistanlı ve Hintli bulunmaktadır. Ülkemizden işçi getirilmesi boyutunda, ülkedeki oturma/ikame alma ücretleri yüksek olduğu için firmalar açısından maliyetli olmaktadır.

Suudi Arabistan'da işgücü piyasası, Vizyon 2030 çerçevesinde önemli bir dönüşüm geçirmektedir. Bu dönüşüm, ekonomik çeşitlendirme, özel sektörün güçlendirilmesi ve iş gücü verimliliğinin artırılması gibi hedeflere odaklanmaktadır. Suudi Arabistan, genç ve dinamik bir nüfusa sahiptir. 2024 itibarıyla, işgücü yaklaşık 17 milyon kişi civarındadır. Bu rakamın 13,2 milyonu yabancı işçidir. İşsizlik oranı, 2024 itibarıyla %6-7 civarındadır. Ancak, bu oran genç nüfus için daha yüksektir ve Suudi hükümeti bu durumu iyileştirmek için çeşitli önlemler almaktadır.

İşgücünün kullanıldığı ana sektörler:

Petrol ve Gaz: Ülkenin ekonomisinin belkemiği, bu sektörde yoğun istihdam söz konusudur.

İnşaat: Büyük altyapı projeleri nedeniyle inşaat sektörü de önemli istihdam alanlarından biridir.

Hizmetler: Sağlık, eğitim ve turizm gibi hizmet sektörleri giderek büyümekte ve yeni iş imkanları sunmaktadır.

Hükümet, üretim sektörünü çeşitlendirerek daha fazla istihdam yaratmayı hedeflemektedir.

Suudileştirme Politikası: Nizam-ı Suudileştirme (Saudization): Hükümet, yerel iş gücünün istihdamını artırmak için yabancı iş gücünü azaltmayı hedeflemektedir. Bu politika, belirli sektörlerde yerel istihdamı zorunlu kılmaktadır.

Hükümet, gençlerin iş gücü piyasasında daha iyi yer bulmalarını sağlamak amacıyla mesleki eğitim ve beceri geliştirme programlarına yatırım yapmaktadır.

Yabancı iş gücü, özellikle teknik ve mühendislik alanlarında önemli bir rol oynamaktadır. Ancak, Suudileştirme politikaları nedeniyle bu alanda düzenlemeler artmaktadır.

Dijital becerilere sahip iş gücüne olan talep artmakta. Teknoloji ve yazılım geliştirme alanında fırsatlar çoğalmaktadır. Hükümet, kadınların iş gücüne katılımını artırmak için çeşitli teşvikler sağlamaktadır. Bu, kadınların çalışma hayatında daha görünür olmasını sağlamaktadır.

Suudi Arabistan'daki işgücü piyasası, ekonomik dönüşüm ve Vizyon 2030 hedefleri doğrultusunda sürekli bir evrim içerisinde. Genç nüfus, eğitim ve yerel istihdam politikaları ile desteklendiğinde, ülkenin ekonomik büyümesine katkıda bulunacak önemli bir potansiyele sahiptir.

Kaynak: T.C Riyad Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği